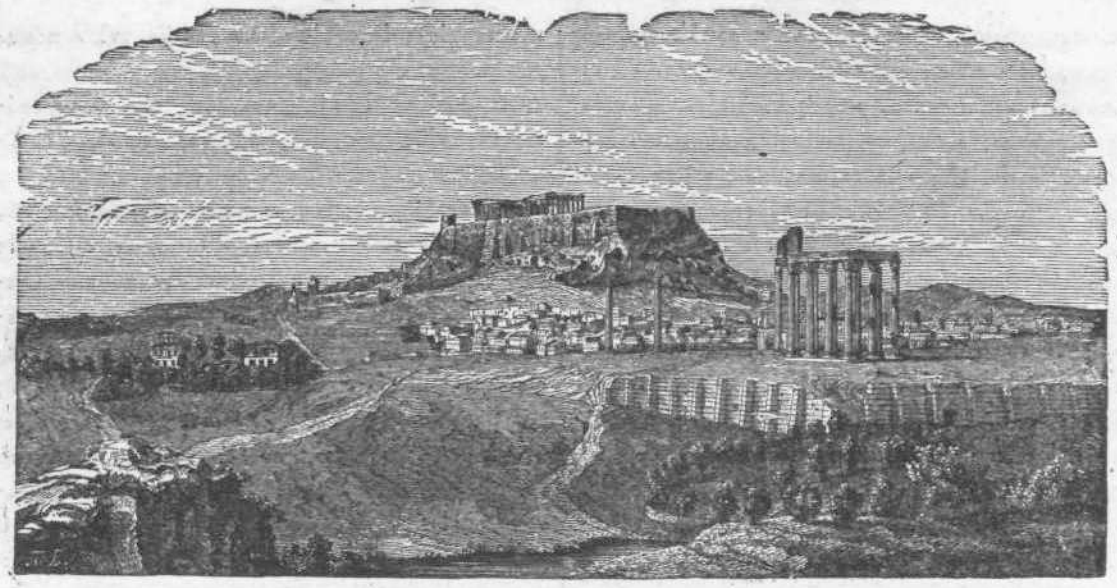

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ, 1868. ΤΟΜΟΣ ΙΘ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 442.

ΑΠΟΔΗΜΗΤΟΥ ΑΝΑΜΝΗΣΕΩΝ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΤΡΙΤΟΝ (1).

Εἰκὼν τῶν ζακυνθίων γυναικῶν. — Δουλικὴ κατάστασις αὐτῶν. — Δικτυωτά.— Ἔθιμα. Προσωπιδοφορία. — Ἐσφαλμένη κρίσις ξένου περιηγητοῦ. — Ἀνασκευὴ αὐτῆς καὶ ἱστορικὴ ἀφήγησις τῆς πρώην καταστάσεως τῶν ζακυνθίων γυναικῶν.— Ἰόνιος Νομοθεσία καθ' ὅσον τὰς γυναῖκας ὁρᾷ. — Συμπέρασμα καὶ ὁριστικὴ ὑπὲρ τῶν γυναικῶν ἀπολογία. — Κόμησσα Κατνιγσμάρκ.

. . . . . Τὰς γυναῖκας τοῦ λαοῦ τῆς Ζακύνθου χαρακτηρίζουσιν ἰδίως ὡραῖοι μέλανες ὀφθαλμοὶ καὶ ἀγαθὴ καρδία. Χαριέσταται τὸ ἀνάστημα, μέλαιναν καὶ στίλβουσαν κόμην ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔχουσαι, χαρακτῆρας δὲ προσώπου ἐν γένει πρὸς τοὺς τῶν γυναικῶν τῆς Ἱσπανίας παραπλησίους, ἐνδύονται μετὰ σπανίας εἰς γυναῖκας τοῦ λαοῦ κομψότητος, καθαριότητος καὶ φιλοκαλίας, ἅμα δὲ καὶ μεθ' ἁπλότητος. Κατ' οἶκον ἀσκεπεῖς καὶ τὸν παλαιὸν ἱσπανικὸν ἢ ἰταλικὸν τοῦ κτενίζεσθαι τρόπον τηροῦσαι, ὁσάκις ἐξέρχωνται τὸ ἑσπέρας (διότι σπανιώτατα ἐξέρχονται τὴν ἡμέραν) καλύπτουσι τὰ ὀπίσω τῆς κεφαλῆς διὰ μεταξίνου μανδυλίου ἢ καὶ διὰ τοῦ μέλανος αὐτῶν ἐπινωτίου, οὕτως ὥστε τὸ ἀνάστημα αὐτῶν ὄπισθεν μεγίστην ἀποκτᾷ χάριν. Ὅταν δὲ τὸ θέρος ἐξέρχωνται νυκτὸς εἰς περίπατον εἴτε πρὸς τὸν Ἅγιον, διὰ τῆς Πλατείας Ῥούγας, εἴτε ἐπὶ τῆς προκυμαίας, ἔνθα πολὺ πλῆθος μέχρι τῆς δεκάτης καὶ τῆς ἑνδεκάτης ὥρας συρρέει καὶ συνωθεῖται, ἀντὶ τοῦ μαλλίνου ἐπινωτίου τοῦ χειμῶνος, καλύπτουσι τά τε νῶτα καὶ τὴν μέσην αὐτῶν διὰ τριχάπτου ὁμοίου πρὸς τὰ τῶν ἀνδαλουσίων γυναικῶν, καὶ, ἂν δὲν φορῶσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μανδύλιον, διὰ τοῦ αὐτοῦ τριχάπτου ἐπινωτίου καλύπτουσι τὰ ὀπίσω αὐτῆς, διὰ τοῦτο μὲν τὰς Ἱσπανίδας ἀναμιμνήσκουσαι, ὡς καὶ διὰ τοὺς χαρακτῆρας, τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν κόμην, τὸ δὲ βάδισμα οὐχ ἧττον τῶν Παρισινῶν ἐλαφρὸν καὶ χάριεν ἔχουσαι, οὕτως ὥστε εἰς ἴχνος Ζακυνθίας παντὸς ἄλλου καταλληλότερον ἐφαρμόζεται τὸ ῥόδιον δίστιχον

τῆς γοβίτσας της τ' ἀχνάρι
ὡς κ' ἐκεῖνο ἔχει χάρι,

ἕνεκα τῆς ἐλαφρότητος· — διότι περὶ τῆς σμικρότητος οὐδὲν δύναμαι νὰ ἐγγυηθῶ.

Δοῦλαι μέχρι πρὸ μικροῦ θεωρούμεναι πᾶσαι αἱ Ζακύνθιαι, εἴτε εὐγενεῖς εἴτε μὴ, οὐχὶ μέλη τῆς οἰκογενείας ἀνθρώπινα, ἀλλὰ σκεύη ἄνευ ψυχῆς εἰς διατήρησιν αὐτῆς χρησιμεύοντα κατ' ἀνάγκην, ἔζων κατακεκλεισμέναι εἰς τὰ ἴδια δωμάτια, μηδέποτε σχεδὸν τῆς οἰκίας ἐξερχόμεναι, μηδένα ξένον βλέ-

(1) Ἴδε τόμ. ΙΗ' σελ. 277 καὶ 396.

πουσαι, μηδ' εἰς τὰ παράθυρα νὰ παρακύψωσι δυνάμεναι, διότι πάντα ἦσαν διὰ ξυλίνων πηκτῶν ἢ δικτυωτῶν κεκλεισμένα, κατασκευασμάτων ζηλοτυπίας δικαίως τζελοζιῶν (Gelosie,-jalousies) ἐπονομασθέντων. Εἶχον δὲ τὰ δικτυωτὰ ταῦτα σχῆμα μὲν τριγωνικὸν, ἐπιφανείας δὲ τέσσαρας, σχηματιζόμενα ἐκ λεπτοτάτων σανίδος σχιζῶν πρὸς ἀλλήλας διασταυρουμένων, ὡς τοῦ δικτύου τὰ πλέγματα, καὶ τοσοῦτον πυκνῶς, ὥστε ἐλάχισται μόνον ὀπαὶ ἐπέτρεπον εἰς μὲν τὸν ἀέρα νὰ εἰσέρχηται εἰς τὸ δῶμα, εἰς δὲ τὴν γυναῖκα ν' ἀναπνέῃ αὐτὸν βλέπουσα μὲν εἰς τὴν ὁδὸν οὐχὶ ὅμως καὶ βλεπομένη. Τῶν πηκτῶν τούτων ἢ δικτυωτῶν ἔτι καὶ νῦν διατηροῦνταί τινα ἐν στενωποῖς ἢ ἐπὶ μεμονωμένων παραθύρων, σημεῖα συνήθως, — παράδοξος μεταβολή! — ἐλευθέρας εἰσόδου (1).

Οὐδὲν ἴσως ὑπάρχει μέρος τοῦ παλαιοῦ ἡμισφαιρίου παρέχον τοσαύτην παρατηρήσεων ποικιλίαν εἰς ὄμματα ξένου ὅσον ἡ ὡραία τῷ ὄντι Ζάκυνθος, ἡ πρὸς τοῖς ἰδίοις καὶ καθαρῶς ἑλληνικοῖς τοσαῦτα ξένα καὶ ἐπείσακτα, ἕνεκα τῆς ξένης ἐπιδρομῆς καὶ κατακτήσεως, ἔθιμα παραλαβοῦσα καὶ μετὰ θρησκευτικοῦ ἢ μᾶλλον εἰπεῖν *φανατικοῦ* καὶ δεισιδαίμονος ζήλου τηρήσασα.

Μὴ προτρέψῃς ποτὲ Ζακυνθίαν πολίτιδα ἵνα διαρκούσης τῆς ἡμέρας ἐξέλθῃ· ἐκτὸς ἂν ἐξέλθωσιν ἁπλῶς (καὶ τοῦτο σπανίως) ὅπως μεταβᾶσαι διανύσωσι τὴν ἡμέραν παρά τινι φίλῃ, μεγίστη ὕβρις, καὶ ἀτιμία μάλιστα, θεωρεῖται παρὰ ταῖς Ζακυνθίαις ἡ κατὰ τὴν ἡμέραν ἔξοδος· ἡ δὲ παλαιὰ αὕτη συνήθεια ἐπιδρᾷ πως καὶ νῦν ἐπὶ τῶν τῆς ἀνωτέρας τάξεως γυναικῶν, ἅς τινας, πλὴν τοῦ περιπάτου, σπανίως βλέπεις καθ' ὁδὸν τὴν ἡμέραν. Ἰδίως ὅμως ὁ ἀνὴρ, ὁ πατὴρ ἢ ὁ ἀδελφὸς μὴ ἀκούσῃ ὅτι ἡ σύζυγος, ἡ θυγάτηρ, ἡ ἀδελφὴ ἐξέρχεται τὴν ἡμέραν. Εἶναι πολλάκις καὶ δι' αἵματος ἄξιος νὰ τιμωρήσῃ τὴν ἀτιμάζουσαν οὕτως αὐτόν. Ἡ συνήθεια αὕτη εἶναι, εἶπον, παλαιὰ καὶ συνέπεια τοῦ γυναικείου ἀποκλεισμοῦ τῶν παρελθόντων χρόνων, καθ' οὓς τὴν μὲν ἡμέραν οὐδέποτε ἢ σπανιώτατα καὶ ἀείποτε προσωπιδοφόροι, τὴν δὲ νύκτα μόνον ἐνίοτε ἐξήρχοντο αἱ γυναῖκες. Εἰκόνας τοιούτων προσωπιδοφόρων γυναικῶν, τρικέρωτα πῖλον φορουσῶν, βλέπει τις ἐν τοῖς συγγράμμασί τινων περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης ἐπισκεψαμένων τὴν Ζάκυνθον περιηγητῶν.

Ὁ κατὰ τὸ 1821 ἐπισκεφθεὶς τὴν νῆσον ταύτην Γερμανὸς Χριστιανὸς Μύλλερ, ὁ πολλὰ μὲν ἀκριβῶς περιγράψας, πλεῖστα ὅμως μὴ ἐννοήσας ἢ καὶ ἐκ προκαταλήψεως ἴσως παρεξηγήσας, ὡς καὶ τῶν ἐν ἐπαναστάσει διατελούντων Ἑλλήνων διέστρεψε τὸν χαρακτῆρα, διότι καὶ μόνον δὲν ἔτυχε, φαίνεται, παρ' αὐτῶν ὧν προσεδόκα φιλοφροσυνῶν, περιέγραψεν ἐν συντόμῳ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐσφαλμένως, τά τε αἴτια τῆς καθείρξεως ταύτης τῶν ζακυνθίων γυναικῶν καὶ αὐτὰς ταύτας. «Ἀνακαλύπτει τις, λέγει, εἰς πᾶν πρᾶγμα ἐνταῦθα τὰ ἀνατολικὰ ἤθη, εἴς τε τὸ ἔνδυμα, τὸν κεφαλόδεσμον, τὸ *καφτάνιον*, τὰ ὅπλα καὶ τὸ βῆμα καὶ τὰ κινήματα τὰ προσπεποιημένης σεμνοπροσωπείας μετέχοντα (1). Ἀλλ' ὡς εἶπον ἤδη, ἔνδον τῶν οἰκιῶν ἡ μίμησις εἶναι κυρίως ἀξιοσημείωτος. Αἱ γυναῖκες εἶναι ἀόρατοι ἐνταῦθα· πολὺ ἀργὰ μόνον καὶ ἐν ὥρᾳ νυκτὸς ἀπαντᾷ τις γυναῖκας ὁλοσχερῶς κεκαλυμμένας καὶ μέλανα ἢ λευκὰ ἐνδεδυμένας· τότε βλέπει τις πολυάριθμα αὐτῶν στίφη διατρέχοντα τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς πλατείας· σπανίως δ' ἔχουσι μεθ' ἑαυτῶν ἄνδρας. Καίτοι δὲ ὑπάρχει κατ' ἐπιφάνειαν ἡ προφύλαξις αὕτη, αἱ ζακύνθιαι γυναῖκες δακτυλοδεικτοῦνται διὰ τὴν παράλυσιν τῶν ἠθῶν. Ἐξ ὅσων εἶδον δὲν ἀπέκτησα ὑψηλὴν ἰδέαν περὶ τῆς καλλονῆς αὐτῶν ἐν γένει· καὶ αὐταὶ δ' ἐκεῖναι αἵτινες κατέχουσι θέλγητρά τινα ἀσχημίζουσιν ἐντελῶς αὐτὰ διὰ τοῦ ἀχαρίτου τῆς τε ἐνδυμασίας καὶ τῆς στάσεως αὐτῶν. Ἄλλως τε, καθὼς οἱ ἀνατολῖται ἐπιθυμοῦσιν, ἅπασαί εἰσιν ἀμαθέσταται καὶ ἁπλῶς ἱκαναὶ πρὸς πλήρωσιν τοῦ νόμου τῆς φύσεως. Κατὰ τὴν πολυτέλειαν, τὰς ἁβρὰς τέρψεις, τὴν κομψότητα, οἱ Ἕλληνες ἀτελέστατα μιμοῦνται τοὺς Τούρκους. Ἐντὸς τῶν χαρεμίων αὐτῶν οὐδὲν δυσχερέστερον ἢ νὰ ἀνοίξῃς μετὰ κυρίας ζακυνθίας τὸ ἐλάχιστον ἀντικείμενον συνομιλίας ἐπὶ παντὸς πράγματος ἐξερχομένου τοῦ κύκλου τῶν συνηθειῶν αὐτῆς. Πόσον ἡμεῖς εἴμεθα εὐτυχεῖς ἐν τῇ εὐκράτῳ ἡμῶν Εὐρώπῃ ἀναγκαζόμενοι νὰ ἐκτιμῶμεν τὰς γυναῖκας διότι δυνάμεθα νὰ τὰς ἀγαπῶμεν! Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἰταλίᾳ αἱ γυναῖκες ὀλίγα γράμματα γινώσκουσιν· ἀλλὰ πολλαὶ ἐξ αὐτῶν ἐξαγοράζουσι τὸ ἀτόπημα τοῦτο διὰ λαμπρῶν θελγήτρων καὶ πολλάκις διὰ νοστίμου πρωτοτυπίας ἐκπληττούσης ἢ μαγευούσης, ἐπί τινα κἂν χρόνον. Παρὰ ταῖς Ζακυνθίαις ὅμως οὐδεμία πρωτοτυπία· οἱ ἄνδρες ἐξ ἐναντίας ἔχουσι πολλὰ καλὰ, μεταξὺ ὧν λογιστέος καὶ ὁ τρόπος μεθ' οὗ δεξιοῦνται τοὺς ξένους. Ἐνίοτε πτωχοὶ ἄνθρωποι μοὶ παρέσχον ὑπηρεσίας, δι' ἃς ἀδύνατον ἐστάθη νὰ πείσω αὐτοὺς ὅπως δεχθῶσιν ἄλλο τεκμήριον εὐγνωμοσύνης ἢ μόνον εὐχαριστίας. Ἡ ἀφιλοκέρδεια αὕτη φαίνεται παράξενος εἰς τὸν ἐρχόμενον ἐξ Ἰταλίας. Ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι οὗτοι μόνον τὴν ἀνυπόφορον μανίαν τῶν ἀδιακόπων χειρονομιῶν καὶ κινημάτων τῆς κεφαλῆς ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ἔχουσι κοινὴν πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Ἰταλίας. Πολλαὶ μικραὶ συνήθειαι παραπλήσιαι ἀπελείφθησαν αὐτοῖς μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ τόπου ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν.»

Παρέθηκα ἐξεπίτηδες μέχρι τέλους τὸ τεμάχιον τοῦτο, ἵνα καταδείξω πῶς πολλάκις καὶ πλησιάζων τις πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀπέρχεται καὶ ἀκουσίως μακρὰν αὐτῆς· ὁ περιηγητὴς ἡμῶν ὁ ὁμολογῶν ὅτι καὶ ἐν Ἰταλίᾳ αἱ γυναῖκες εἶναι ἀμαθέσταται καὶ γνωρίζων βεβαίως πόσον ἐν Ἐνετίᾳ παρημελεῖτο ἡ παιδεία οὐ μόνον τῶν γυναικῶν ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἀνδρῶν, ὁ διακρίνων καὶ ἐκτιμῶν τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ ζακυνθίου πτωχοῦ (δῶρον ἑλληνικὸν καὶ κτῆμα παντὸς Ἕλληνος προτιμῶντος τῆς ταπεινώσεως τὸν ξηρὸν ἄρτον) καὶ ἀντιτάσσων αὐτὴν πρὸς τὴν ἰταλικὴν ἐπαιτείαν, ὁ περιηγητὴς ὁ ἐννοήσας ὅτι πολλαὶ ἐνετικαὶ συνήθειαι ἀπελείφθησαν τοῖς Ζακυνθίοις, ἀποδίδει τὴν ἀμάθειαν καὶ τὰ ἔθιμα τῶν γυναικῶν τῆς νήσου εἰς τὸν ἀνατολικὸν βίον, μὴ ἀναμιμνησκόμενος ὅτι οἱ Ὀθωμανοὶ διῆλθον ἁπλῶς τὴν νῆσον σφάζοντες καὶ ἐρημοῦντες καὶ ὅτι οἱ νησιῶται πρὸς μόνους τοὺς Ἰταλοὺς συνεχρωτίσθησαν! Δυστυχῶς, ἡ ἐνετικὴ ἀμάθεια καὶ ἡ διαφθορὰ, διὰ τῶν ἐνετῶν ἀρχόντων τῶν εἰς τὴν νῆσον μεταβαινόντων μεταδοθεῖσα καὶ εἰς τοὺς προϋχοντας τῶν Ζακυνθίων, διαιωνίσθη οὕτω παρὰ τῷ λαῷ (1)

(1) Κατασκεύασμα ἐνετικῆς ζηλοτυπίας ἔτι μᾶλλον ἀλλόκοτον βλέπουσιν εὐκόλως οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὸ ἐν Παρισίοις Μουσεῖον τοῦ Cluny. Αἱ δὲ τ ζ ε λ ο ζ ί α ι τῆς Ζακύνθου μητέρα ἔσχον τὴν ἐνετικὴν ζηλοτυπίαν καὶ οὐχὶ τὰ κ α φ ά σ ι α τῶν Τούρκων, μεθ' ὧν οἱ κάτοικοι τῆς Ζακύνθου εἰς οὐδεμίαν ἦλθον σχέσιν· διότι οἱ Τοῦρκοι ἐρημώσαντες τὴν νῆσον περὶ τὸ 1479 ἐπώλησαν αὐτὴν ἔρημον περὶ τὸ 1482 εἰς τοὺς Ἐνετούς.

(1) Ὁ περιηγητὴς ἠπατήθη, ἐκλαβὼν ἴσως ἀντὶ Ζακυνθίων τοὺς ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἕνεκα τῆς ἐπαναστάσεως πρόσφυγας· διότι οἱ κάτοικοι τῆς Ζακύνθου πολῖται καὶ χωρικοὶ ἐνεδύοντο ἀπὸ πολλοῦ κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν τρόπον. Ὁ περιηγητὴς Chandler, ὁ τῷ 1766 ἐπισκεψάμενος τὴν νῆσον, λέγει αὐτολεξεὶ «ἡ μεγίστη τῶν κατοίκων τῆς Ζακύνθου μερὶς ἀποτελεῖται ἐξ Ἑλλήνων ἀλλ' Ἰταλιστὶ ἐνδεδυμένων». (Τόμος Γ'. κεφ. 79 τῆς περιηγήσεως αὐτοῦ.)

(1) Τὴν πρὸς τὴν μόρφωσιν τοῦ ζακυνθίου λαοῦ ὀλιγωρίαν τῆς ἐνετικῆς κυβερνήσεως κατακρίνει ὁ ἰταλὸς Σαυέριος Σκρόφανις λέγων· «ἀλλ' ἡ κυβέρνησις ἤκιστα μεριμνᾷ περὶ τοῦ φωτισμοῦ τῶν λαῶν τούτων· ἡ μόνη ἐπιθυμία αὐτῆς εἶναι νὰ πληρώνωσι τοὺς φόρους.» Τὴν δὲ ἀμάθειαν τῶν Ἐνετῶν, καὶ αὐτῶν τῶν ἀρχόντων, καταδεικνύει τὸ ἑξῆς ἀνέκδοτον ὅπερ ὁ αὐτὸς περιηγητὴς ἐλεεινολογῶν τὴν Ἐνετίαν ἀναφέρει· ἔν τινι πρὸς τὸν Ἐνετὸν διοικητὴν τῆς νήσου (proveditor) D. . . συνομιλίᾳ, ὁ περιηγητὴς ἤκουσε μεταξὺ ἄλλων ἀθλιοτήτων παρ' αὐτοῦ τὰ ἑξῆς· «Μεταβαίνεις λοιπὸν εἰς Πελοπόννησον, Ἀθήνας καὶ Ἀσίαν; Σὲ διαβεβαιῶ ὅτι καὶ τὸν γῦρον τοῦ κόσμου ἂν συντελέσῃς οὐδέποτε θὰ εὕρῃς πέτραν ὁμοίαν πρὸς αὐτήν· λέγων δὲ τοῦτο εἴλκυσεν ἐκ τοῦ δακτύλου του σφραγιδόλιθον· παρατήρησον αὐτὸν καλῶς, προσέθηκεν· εἶναι ἡ Τύχη κεχαραγμένη ἐπὶ ἀ ν α β α π τ ι σ τ ο ῦ. — Πῶς ἐξοχώτατε! — Μάλιστα, βεβαίως, ἡ Τύχη γεγλυμμένη ἐπὶ ἀ ν α β α π τ ι σ τ ο ῦ. — Ἀλλ' ὁ ἀ ν α β α π τ ι σ τ ή ς! — Βεβαίως! βεβαίως! ὁ ἀ ν α β α π τ ι σ τ ὴ ς εἶναι λίθος σκληρότατος τὸν ὁποῖον ἄλλοτε μόνοι οἱ ἐπιτηδειότατοι τῶν χαρακτῶν τῆς Ἑλλάδος μετεχειρίζοντο.» Ἐπικαλούμενος δὲ μάρτυρας τοῦ διαλόγου τρεῖς φίλους παρόντας προσπιλέγει ὁ περιηγητής· «Ὦ Ἐνετία! θὰ δυνηθῇς ἀρά γε νὰ τηρήσῃς ἐπὶ πολὺ τὴν ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων κυριαρχίαν σου ἂν ἐξακολουθῇς μεταχειριζομένη τοιούτους λειτουργούς!»

Εὐτυχῶς δὲ, τῆς ὀλεθρίας ταύτης ἐπιδράσεως τῆς ἐνετικῆς κακοηθείας καὶ βαρβαρότητος παραδείγματα ὑπάρχουσι πλεῖστα, ὧν ἑκάστοτε οὐδόλως θέλομεν φεισθῆ. Νῦν ὅμως περιοριζόμεθα εἰς μόνα τὰ περὶ τὰς γυναῖκας.

Ναί! εὐτυχεῖς τῷ ὄντι οἱ ἄνδρες οἱ τιμῶντες τὰς γυναῖκας διότι δύνανται νὰ τὰς ἀγαπῶσιν· ἀλλ' ὅταν ἐπὶ αἰῶνας ὅλους οἱ ἄνδρες οὐδὲν ἄλλο ἠθέλησαν ἢ νὰ τυραννῶσι, φονεύωσι, διαφθείρωσι, διατηρῶσιν ἐν ἀμαθείᾳ ὡς δούλας ἢ ζῶα τὰς γυναῖκας καὶ ἐν γένει παντοιοτρόπως νὰ βασανίζωσιν αὐτὰς, εἶναι ἄρά γε τοῦτο ἔλλειψις δι' ἣν αὐταὶ καὶ ὁ ἀνατολικὸς βίος πρέπει νὰ κατηγορηθῶσι; Ταλαίπωροι γυναῖκες ἅς τινας βάρβαρος συνήθεια βαρβάρων κατακτητῶν ἐπὶ τοσοῦτον ἐπίκρανε καὶ διέφθειρε! Δύστηνον φῦλον ἐφ' οὗ ἡ κακὴ καὶ ἀνόητος κοινωνία πάντα τὰ σφάλματα τῶν ἀνδρῶν ἐπιῤῥίπτει! — Δὲν θέλω νὰ ὁμιλήσω, ἐγὼ ὁ ἐν τῇ νήσῳ ξένος, περὶ τοῦ βίου ὃν διῆγον ἐν γένει οἱ ἄνδρες καὶ τοῦ τρόπου δι' οὗ μετεχειρίζοντο τὰς ἐν τῇ κοινωνίᾳ γυναῖκας οὐ μόνον κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας ἀλλὰ καὶ καθ' ὃν χρόνον ἔτι ἐπεσκέπτετο τὴν νῆσον ὁ γερμανὸς περιηγητής. Ὁ σεβάσμιος ποιητὴς τοῦ *Βασιλικοῦ* (1), γέρων ζακύνθιος, ἐξ ἐκείνων ὧν ὁ ζωηρὸς νοῦς καὶ ἡ ἀκμαιοτάτη μνήμη ὑπαγορεύει συνήθως χαρίεσσαν καὶ τερπνοτάτην διήγησιν παρελθόντων πραγμάτων, ἤν τινα εἴθε ὁ ἀκροατὴς αὐτολεξεὶ νὰ κατέγραφε παραχρῆμα, ὁ συγγραφεὺς, λέγω, τοῦ *Βασιλικοῦ*, κυριωδέστατον καὶ ἐντελῶς ἐπιτευχθέντα σκοπὸν ἔχοντος τὴν πιστὴν ἐξεικόνισιν τῶν ὑπὸ τοὺς Ἐνετοὺς ζακυνθίων ἠθῶν καὶ ἐθίμων, κάλλιστα περιέγραψε τὴν ἀθλιότητα εἰς ἣν ἐπιέζετο ἡ γυνὴ καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν τυραννικὴν τοῦ ἀνδρὸς συμπεριφοράν. Ἂς ἀφήσωμεν λοιπὸν νὰ ὁμιλήσῃ αὐτὸς διὰ στόματος ἑνὸς τῶν προσώπων τοῦ δράματος (σ. 91—93)·

ΡΟΓΚΑΛΑΛΑΙΝΑ.

Μὰ ποῖος σοῦ εἶπε πῶς ἐγὼ ἄφησα μοναχὴ τὸ σπῆτι; Εἶμαι ἐγὼ συνηθισμένη νὰ βγαίνω; Δὲν βλέπεις ταῖς ἔγαλσίαις μου; Ἐπῆγα ποτέ μου ἀλημεριαστὴ εἰς καμμία δικιά μας, μήτε εἰς τὸ σπῆτι μας; καὶ τὸ ἔκανα ὄντας μάλιστα ἡ ἀφεντιά σου ἔξω;

. . . . . .

(1) Ὁ Β α σ ι λ ι κ ὸ ς, δρᾶμα εἰς πέντε πράξεις. Τὰ ἀναφερόμενα ὑποθέτονται ὅτι συνέβησαν κατὰ τὰ 1712 περὶ τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου. Παρὰ Α. Μ. Ζακυνθίου, ἐν ἔτει 1829—1830 μετὰ νεωτέρων διορθώσεων καὶ σημειώσεων. Ἐν Ζακύνθῳ τυπογραφεῖον ὁ Ζάκυνθος Κ. Ρωσελόμου 1859.

Τὸ ξέρω, τὸ ξέρω, ἀπὸ ταῖς πρώταις ἡμέραις ποῦ μ' ἐπῆρες, ποῦ μ' ἄφησες ὁλημύχτα νὰ κλαίω καὶ ἐρχόσουν τὰ χαράματα ἀπ' ἄλλοῦ ποῦ ἐχαιρόσουν, κι' ἂν ἤθε σοῦ παραπονεθῶ διὰ τὴν ἀσπλαχνιά σου δὲν ἀπόκταινα ἄλλο παρὰ βρισίαις καὶ δαρμούς. Καὶ μήγαρις ἀκόμη τώρα ποῦ ἐγέρασες ἄφησες παντελῶς τὰ μαθημένα σου! τὸ σπῆτί σου σοῦ βρωμάει ἀκόμη 'σὰν ὅταν ἦσουν νειὸς καὶ ἀκολουθᾷς ἀκόμη ταῖς κακαῖς στράταις 'σὰ νᾶσουνε παιδί. . . .

Τοιαῦται ἦσαν αἱ οἰκογενειακαὶ ἀρεταὶ ἃς μετὰ τοῦ οἰκογενειακοῦ δένδρου μετεφύτευσαν εἰς τὴν Ζάκυνθον οἱ Ἐνετοί, ἅς τινας οἱ Ὀθωμανοὶ οὔτ' ἐγνώριζον οὔτε μετεφύτευσαν εἰς τὰ ὑπ' αὐτῶν ἐπὶ αἰῶνας κατεχόμενα ἑλληνικὰ μέρη· διότι ἐκεῖ, ὅσον ἀ μαθὴς ἕνεκα τῆς γενικῆς δουλείας καὶ ἂν ἔμεινεν ἡ γυνή, ὅσῳ καὶ ἂν ἐπέδρασαν ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου αἱ ὀθωμανικαὶ περὶ γυναικῶν ἰδέαι, ἡ Ἑλληνὶς ἔμεινεν ὅμως πάντοτε κυρία τῆς οἰκίας καὶ ἀληθὴς οἰκοδέσποινα, εἰς ἣν πρῶτος ὁ σύζυγος ἔφερεν ἀγάπην καὶ τιμήν. Ἐκεῖ ὁ πατὴρ ἀνέτρεφε τὰ τέκνα αὐτοῦ ὡς χριστιανοὺς καὶ ὡς Ἕλληνας, μὴ διακρίνων ἄῤῥεν καὶ θῆλυ, μὴ κατακλείων τὰ θήλεα εἰς τὰ μοναστήρια, μὴ παραμελῶν τὰ συζυγικὰ καθήκοντα ὅπως τρέχῃ εἰς πότους, ἑταίρας καὶ κώμους. Αἱ συνήθειαι αὗται δὲν ἦσαν ἀνατολικαί, ἦσαν συνήθειαι τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν Βοργιῶν, τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Ἐνετίας ἰδίως. Ἐκεῖ ἡ γέννησις θήλεως ἐθεωρεῖτο δυστύχημα, ἐκεῖ, μεταξὺ τῆς ἀτιμίας ἣν αὐτοὶ πανταχοῦ ἔσπειρον, οἱ ἄνδρες ἐφόνευον τὴν ἀδελφήν, τὴν γυναῖκα ἢ τὴν θυγατέρα αὐτῶν διὰ μικρὸν παράπτωμα, ἄνευ λόγου, ἢ διὰ ν' ἀπαλλαχθῶσιν αὐτῶν κατέκλειον τὰ ταλαίπωρα ταῦτα ὄντα εἰς μοναστήρια καὶ φυλακάς.

Τὸ θῆλυ, κατὰ τὰ ἑνετικὰ ἔθιμα, δὲν ἐθεωρεῖτο ἐν Ζακύνθῳ ἀποτελοῦν μέλος τῆς οἰκογενείας, ἐθεωρεῖτο ἀτυχία ἡ γέννησις αὐτοῦ, ἐτυραννεῖτο καθ' ὅλον τὸν βίον καὶ οὐδὲν κέρδος ἀνέμενεν ἐκ τοῦ θανάτου τῶν τυράννων αὐτοῦ, ἀριέμενον πολλάκις ἄστεγον καὶ ἐνδεὲς παρὰ τὴν θύραν τοῦ ἄῤῥενος κληρονόμου τῶν οἰκογενειακῶν ἀγαθῶν, ἢ κατακλειόμενον εἴς τι μοναστήριον·

ΔΑΡΕΙΟΣ.

Τί μερτικό, τί μερτικό; — ᾗ γυναῖκες δὲν ἔχουν μερτικό. Τὸ προικιὸ ποῦ λαβαίνουν εἶναι διὰ συγκατάβασι, διὰ ψυχικό. Αὐταῖς δὲν πιάνουν τόπον εἰς τὰ δίνδρα τῆς γενεαλογίας. Λοιπὸν εἰς ταῖς φαμελιᾶς ποῦ κατὰ δυστυχία ἤθελε γεννηθεῖν πολλὰ θηλυκά, ἤθελες νὰ καταντήσῃ εἰς τὸ οὐδὲν τὸ εἶναι τῆς φαμελιᾶς, 'σγάνωντας ἀπὸ γενεὰ εἰς γενεὰ τὰ προικιά; Ἔτσι ἡ σοφία σου τὸ 'βρίσκει εὔλογο; Δὲν πρέπει διὰ νὰ εὐχαριστήσουμε τὴν ἐπιθυμία μίας γυναικὸς, ποῦ διὰ λίγο φαίνεται εἰς τὸν κόσμο, ἔπειτα περνᾷ καὶ χάνεται, νὰ βλάψουμε τὴν περιουσία τῆς φαμελιᾶς, ποῦ αὐτὴ σώζεται διὰ πάντα καὶ ἀκούεται. Μάλιστα τῆς φέρνει ὑπόληψι καὶ τιμὴ ἂν εἰς τὰ κλαδία τοῦ γενεαλογικοῦ δένδρου της ἀπαντᾶνε εἰς τὴν σειρὰ τῶν χρόνων καὶ καμμία καλόγρηα καὶ καμμία Γουμένη (1).

(1) Βασιλικὸς, σ. 105.

Τοιαύτην γνώμην εἶχον περὶ τῶν θυγατέρων αὐτῶν οἱ ζακύνθιοι πατέρες τοῦ καιροῦ ἐκείνου, νομιμοποιοῦντες τὴν ἐξουδένωσιν ταύτην τοῦ θήλεος τῇ βοηθείᾳ τῆς διεῤῥαρμένης ἑνετικῆς νομοθεσίας τῆς ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας πιεσάσης τοὺς Ἕλληνας τῆς Ζακύνθου κατοίκους, οἵτινες μόνον ἕνεκα τῆς δυνάμεως τοῦ ἑλληνισμοῦ, τῆς μαγείας τῆς γλώσσης καὶ τῆς προστασίας τῆς ἀδιαῤῥήκτως πρός τε τὸν ἑλληνισμὸν καὶ τὴν γλῶσσαν συνδεδεμένης ὀρθοδόξου ἑλληνικῆς θρησκείας ἐσώθη ἀπὸ παντελοῦς ἐθνικοῦ, ἠθικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ὀλέθρου.

Δυστυχῶς τὴν νομοθεσίαν ταύτην μετήγγισε καὶ εἰς τὸν ἰσχύοντα Ἰόνιον Ἀστυκὸν Κώδικα, τῷ 1841, ὁ νεώτερος νομοθέτης, ἐγκεντρίσας εἰς τὸ ἀγλάϊσμα τῶν νομοθεσιῶν, εἰς τὸ δένδρον τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας, τὸν Γαλλικὸν Ἀστυκὸν Κώδικα, τοὺς κλάδους τοῦ γενεαλογικοῦ δένδρου, τὰ λείψανα τῆς μεσαιωνικῆς δουλείας καὶ ἀθλιότητος ..... Κατὰ τὸν Ἰόνιον Κώδικα, τὰ θήλεα θεωροῦνται, ὡς προτοῦ, κατώτερα τῶν ἀῤῥένων, ἅτινα ὁ νομοθέτης, τὸν Δάρειον τοῦ *Βασιλικοῦ* ἀναμιμνήσκων, ἰδιαιτέρως θωπεύει καὶ περιποιεῖται· εἰς τὰ ταλαίπωρα θήλεα («τί μερτικό; — τί μερτικό; — ᾗ γυναῖκες δὲν ἔχουν μερτικό· τὸ προικιὸ ποῦ λαβαίνουν εἶναι διὰ συγκατάβασι, διὰ ψυχικό») μικρά τινα ψιχία τῆς οἰκογενειακῆς οὐσίας ῥίπτονται, ὅπως μὴ ἀποθάνωσι τῆς πείνης καὶ ὅπως, διὰ μικρᾶς *congrua dote*, ἐκφορτωθῶσιν αὐτὰ ταχύτερον οἱ πατέρες, τοῦθ' ὅπερ τὰ *ἑνετικὰ στατοῦτα* καλοῦσι *convenientemente maridar*. . . . . .

Οὕτω περιωρισμέναι, τυραννούμεναι καὶ παραμελούμεναι αἱ ζακύνθιαι γυναῖκες, φοβούμεναι νὰ ὁμιλήσωσι μήπως δαρῶσιν ἢ νὰ ἐξέλθωσι μήπως φονευθῶσιν ἢ νὰ ζήσωσι, μήπως... ἀποθάνωσι τῆς πείνης, μηδένα βλέπουσαι, μηδ' αὐτοὺς τοὺς ἄνδρας αὐτῶν, πῶς ἦτο δυνατὸν, ὅσον καὶ ἂν εἶχον φύσει νοῦν ἢ πνεῦμα, ὅσην καὶ ἂν εἶχον *πρωτοτυπίαν*, ν' ἀναπτυχθῶσι κατὰ τὴν μάθησιν, ἀφ' οὗ οὐδὲ κἂν τὰ πρῶτα πράγματα ἐδιδάσκοντο, ἢ νὰ τέρψωσι ξένον, Γερμανὸν μάλιστα, διὰ τῆς ὁμιλίας αὐτῶν, ἀφ' οὗ πέραν μὲν τῆς *τζελοζίας* καὶ ἔξω τῆς θύρας αὐτῶν οὐδὲν ἐγνώριζον, ὁμιλοῦσαι δ' ἐλευθέρως πρὸς ξένον ἄνδρα ἐκινδύνευον ἀληθῶς; Ἐκ δὲ τῆς ἐπιβεβλημένης ἀμαθείας καὶ τῆς κατηναγκασμένης σιγῆς, δι' ἃς ὁ περιηγητὴς τοὺς ἄνδρας ὤφειλε πικρῶς νὰ κατακρίνῃ, ἀτόπως εἰκάζει ὅτι αἱ γυναῖκες ἐν γένει τῆς Ζακύνθου ζῶα μόνον θήλεος γένους καὶ οὐδὲν πλέον τυγχάνουσι, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον, ὀλίγας μόνον ἡμέρας διατρίψας ἐν τῇ νήσῳ, κατ' ἀνάγκην καὶ ἐλαχίστας αὐτῶν καὶ ἐπ' ὀλίγον ἐγνώρισε. Τὴν δὲ πλάνην τοῦ περιηγητοῦ οὐ μόνον ἡ περὶ τῆς καλλονῆς τῶν Ζακυνθίων κρίσις αὐτοῦ

καταδεικνύει, διότι ἀληθῆ ἀσέβειαν πρὸς τὴν γνῶσιν τοῦ καλοῦ θεωρῶ αὐτὴν, καθ' ὃν μάλιστα χρόνον πλείστη διέπρεπε καλλονὴ παρὰ τῇ εὐγενεῖ τῆς Ζακύνθου τάξει, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἀντιπαραθέσεως τῆς κρίσεως ἑτέρου περιηγητοῦ θέλομεν συναγάγει. Ἰδοὺ τί λέγει περὶ τῶν ζακυνθίων γυναικῶν, ὧν, σημειωτέον, οὐδεὶς περιηγητὴς ἀπηξίωσε νὰ μνημονεύσῃ, ὁ Ξαυέριος Σκρόφανις, ὃν πλέον ἢ ἅπαξ ἐκάλεσα εἰς βοήθειάν μου· «Ἐν Ζακύνθῳ αἱ γυναῖκες μένουσι πάντοτε κατακεκλεισμέναι καὶ μόνον προσωπιδοφόροι ἐξέρχονται. Ἐν ὁποίᾳ δήποτε ὥρᾳ τοῦ χρόνου οὔτε δέχονται οὔτε μεταβαίνουσιν εἰς ἐπισκέψεις, οὐδ' εἰς θεαμά τι. Οἱ Ζακύνθιοι εἰς τοσοῦτον φθάνουσι ζηλοτυπίας καὶ τραχύτητος (grossièreté) ὥστε καὶ αὐτὴν τὴν θρησκείαν περιῤῥίζουσι· διότι μόνον ἅπαξ κατ' ἔτος ἐπιτρέπουσιν εἰς τὰς γυναῖκας αὐτῶν, τὰς ἀδελφὰς καὶ τὰς θυγατέρας νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, πάντοτε τὸ μεσονύκτιον καὶ ὑπὸ προσωπεῖον. *Αἱ Τούρκισσαι τοὐλάχιστον, ὑποκείμεναι εἰς τὸν ζηλοτυπότατον τῆς ὑφηλίου λαὸν, ἐξέρχονται ὁσάκις θέλωσι φέρουσαι καλύπτραν*· πᾶς δέ τις γινώσκει ὅτι ἡ καλύπτρα συμπληροῖ τάς τε χάριτας καὶ τὴν καλλονήν. Ποῦ ὑπάρχει ἐν Ζακύνθῳ τὸ πολύτιμον καὶ περιζήτητον ἄνθος, ἡ γυνή; οὐδαμοῦ βλαστάνει, ἢ, ἂν φανῇ, φαίνεται χαῦνον, ὠχρὸν, θνῆσκον, μεμαραμμένον, ὡς τὰ φυτὰ τὰ ὑπὸ κώδωνας ὑελίνους ὑπὸ τῶν φυσιολόγων ἐγκλειόμενα» (1).

Παραδεχόμεθα λοιπὸν τὰς Ζακυνθίας χαριέσσας, εὐειδεῖς, ἀγαθὰς καὶ εὐφυεῖς καὶ ὁμολογοῦμεν μόνον ὅτι τὰ ἑνετικὰ ἔθιμα, συναναφυρέντα πρὸς τὰς ζηλοτύπους καὶ ἀρχικὰς ῥοπὰς τοῦ ἐν Ζακύνθῳ ἀνδρικοῦ φύλου, κατέστησαν καὶ διετήρησαν αὐτὰς ἐκ διαδοχῆς εἰς ἐντελῆ ἀμάθειαν, ἀφ' ἧς, νῦν μόνον, τὰ μετὰ τὴν ἕνωσιν συστηθέντα καὶ συνιστάμενα δημοτικά τε καὶ ἰδιωτικὰ παρθεναγωγεῖα θέλουσιν ἐξαγάγει αὐτὰς, παρασκευάζοντα οὕτω μητέρας πεπολιτισμένας καὶ ἀπηλλαγμένας προλήψεων καὶ δεισιδαιμονιῶν. Ὀφείλω δὲ νὰ ὁμολογήσω ὅτι, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, ὁ ἐν αὐτῷ πρὸς τὰ γράμματα ζῆλος καὶ τῶν ἐκεῖ θηλέων ἡ φιλομάθεια ἐπενήργησαν μέν πως ἐν Ζακύνθῳ ἐπὶ τῶν γυναικῶν τοῦ λαοῦ, ὧν τὴν ἐκπαίδευσιν ἐντελῶς ἠμέλουν οἱ ἐξηυγενισμένοι προστάται, ἀλλ' ὑπὸ τῶν τῆς ἀνωτέρας τάξεως μᾶλλον ἐκτιμηθέντα μετεδόθησαν αὐταῖς αἵτινες ἀνέθρεψαν καὶ ἐξεπαίδευσαν θυγατέρας ἀποτελούσας κοινωνίαν ἁβρὰν καὶ ἀρκούντως πεφωτισμένην. Οὕτω δὲ, μεταξὺ τῶν νεωτέρων τῆς ἀνωτέρας ζακυνθίας κοινωνίας γυναικῶν ὀλίγαι μόνον στεροῦνται στοιχειωδῶν γνώσεων, μεταξὺ δὲ τῶν κοραφίων, ἅτινα μετὰ μικρὸν ἔσονται γυναῖκες καὶ μητέρες, οὐδέν.

Δὲν δύναταί τις ὅμως νὰ ἀρνηθῇ ὅτι, καί τοι περιζαλεῖσα ἤδη, ὑπάρχει ὅμως ἐν Ζακύνθῳ εὐκολία τις ἠθῶν μὴ ἀπαντωμένη ἐπὶ τῆς ἀπέναντι χερσονήσου. Ἀλλὰ, πρῶτος ἐγὼ ἀναγνωρίζων, ἐξηγῶ αὐτὴν καὶ νομίζω μάλιστα συγγνωστέαν. Ἡ γυνὴ, ἐξόχως τρυφερὰ αἰσθήματα τρέφουσα καὶ πολλῷ τοῦ ἀνδρὸς ἁβροτέραν καρδίαν ἔχουσα, φύσει δὲ τοῦ ἰδανικοῦ καὶ ἀπολύτως καλοῦ λάτρις, ὅπως ζήσῃ εὐδαίμων ἔχει ἀνάγκην ἀγάπης. Ἄγαμος, λατρεύει τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῆς, λατρείαν ἣν οὐδὲ κἂν ἐννοεῖ ὁ ἀνὴρ· νυμφευομένη, προτίθεται ν' ἀγαπήσῃ τὸν ἄνδρα, καὶ μήτηρ θυσιάζεται διὰ τὸ τέκνον αὐτῆς· ἐστερημένη τῆς ἀγάπης ἡ γυνὴ, μελαγχολᾷ, παραφρονεῖ, παρεκτρέπεται ἴσως. Ἰδίως δὲ ἡ ἔγγαμος, ἀπαιτοῦσα παρὰ τοῦ ἀνδρὸς σέβας ἴσον πρὸς τὸ ὑφ' ἑαυτῆς εἰς τὸν ἄνδρα ἀποδιδόμενον, ἔχει ἀνάγκην τῆς ἀγάπης αὐτοῦ τῆς σταθερᾶς καὶ διηνεκοῦς. Δὲν ἀρκεῖ πλέον εἰς αὐτὴν ἡ ἀγάπη τῶν γονέων, ἡ περὶ τῶν τέκνων φροντίς· ἀπαιτεῖ καὶ ἔχει ἀνάγκην ἀναπόφευκτον τῆς ἀγάπης ἐκείνου πρὸς ὃν συνέδεσε διὰ πάντα τό τε σῶμα καὶ τὴν ψυχήν. Μόνην ἐπιθυμίαν νυμφευομένη ἔχει νὰ εὕρῃ πρᾶγμα τὸ ὄνειρον τῆς ἰδίας νεότητος, ν' ἀποκτήσῃ ἐνσεσαρκωμένον τὸν ἰδανικὸν σύζυγον, ὃν ἡ φαντασία αὐτῆς ἔπλασεν ἤδη, ν' ἀγαπήσῃ καὶ ν' ἀγαπηθῇ ὑπ' αὐτοῦ, νὰ τύχῃ ἐν ἑνὶ λόγῳ ἀνδρὸς πρὸς ὃν καὶ σέβας καὶ ἀγάπην νὰ δύναται νὰ φέρῃ. Ἀλλ' ὅταν εἰς τὴν τρυφερὰν καρδίαν τῆς γυναικὸς παραθῇς καρδίαν σκληρὰν καὶ τραχεῖαν, ἤθη μετ' ἀμαθείας τυραννικὰ καὶ ἀκόλαστα λίαν, ἄνδρα ἀμελοῦντα καὶ παρορῶντα αὐτὴν, πῶς δύνασαι ν' ἀπαιτήσῃς παρ' αὐτῆς, μετά τινα χρόνον, σέβας, ἀγάπην, πίστιν; Θέλω βεβαίως ἐπαινέσει τὴν γυναῖκα ἐκείνην ἥτις οὕτω δυστυχοῦσα ἀποφεύγει ὅλως τὴν ἄβυσσον ἢ ἵσταται ἐν καιρῷ ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ κρημνοῦ· θέλω θαυμάσει αὐτὴν ὡς ὃν ἐξαίρετον καὶ σπάνιον, διότι πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται νοῦς ἰσχυρὸς, καρδία ἔκτακτος, δύναμις ὑπεράνθρωπος, ἀνατροφὴ ἀρίστη, κτήματα σπανιώτατα συγκεντρούμενα ἐν ταὐτῷ ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς· καὶ τοιαῦτα ὑποδείγματα ἀρετῆς δυστυχεστάτης, ἀρετῆς αὐστηροτάτης, ἀρετῆς ὄντως θείας, πλέον καὶ συχνότερον ἴσως ἢ ἀλλαχοῦ ἐν Ζακύνθῳ ἀπαντᾷς. Ἀλλὰ φαντάσθητι τὴν κατάστασιν τῆς γυναικὸς ὡς ἀνωτέρω περιέγραψα τὴν Ζακυνθίαν, ἀναμνήσθητι ἰδίως τὸν ἀποκλεισμὸν αὐτῆς, ἀντίθες αὐτὸν εἰς τὰς

(1) X. Scrofani, Voyage en Grèce, ἐπιστολὴ 25 — Ὁ Chandler μίαν μόνην κατώρθωσε νὰ ἴδῃ Ζακυνθίαν, διὰ θύρας ἀνεωγυίας, κλαίουσαν τὸν θάνατον νηπίου ὅπερ ἔκειτο παρ' αὐτὴν ἐνδεδυμένον, τὴν κόμην ἔχον κεκονισμένην καὶ τὸ πρόσωπον βεβαμμένον καὶ διὰ χρυσῶν φύλλων ἐστολισμένον. (Ἰδε κεφ. 79 τῆς περιηγήσεως αὐτοῦ.)

νυκτερινὰς καὶ ὑπὸ προσωπίδα ἐξόδους, ἃς μόνας ἐπέτρεπον οἱ νήπιοι ἄνδρες, καὶ εἰπὲ κατόπιν ὅτι παρεκκλίνουσα εἶναι φύσει κακὴ ἢ ἀσύγγνωστος καὶ πέραν τοῦ δέοντος ἀξιοκατάκριτος.—Ἀφ'οὗ ἐπ'αἰῶνας τὸ ταλαίπωρον καὶ ἀσθενὲς φῦλον ὑπέστη τὰ πάνδεινα ἐν Ζακύνθῳ, μήπως ἄρα τὴν σήμερον ἀπηλλάγη ὁλοσχερῶς τῶν δεινῶν ; Ὅτι ἡ γυνὴ διεφθάρη ἐν τῇ δουλείᾳ καὶ τῷ ἀποκλεισμῷ, ὅτι δὲν ἠλευθερώθη ἔτι ἐντελῶς, ὅτι δὲν θεωρεῖται ἴσα ἀστυκὰ δικαιώματα πρὸς τὸν ἄνδρα ἔχουσα συνήγαγεν ἤδη ὁ ἀναγνώστης ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων. Ἀλλ' ἂν βεβαιωθῇ ὅτι ἡ νόμιμος γυνὴ ἔτι καὶ νῦν πολλάκις παραμελεῖται ἐν Ζακύνθῳ, ... δὲν θέλει τάχα συμπαθήσει πρὸς τὴν ἀσθένειαν αὐτῆς, ἔχουσαν ἀντιπάλους ἰσχυροὺς τὴν μόνωσιν, τὴν ἀνάγκην τῆς ἀγάπης, τὴν ζηλοτυπίαν, τὴν πικρίαν, τὸ φύσει φιλέκδικον, τὴν ἀπελπισίαν ; . . . . . Πρὶν ἢ κατακρίνῃ τις τὰς γυναῖκας (καὶ ὁμιλῶ περὶ τοῦ γυναικείου φύλου ἐν γένει) ὀφείλει νὰ κατακρίνῃ τοὺς ἄνδρας. Πρὸς δὲ τὴν λυπηρὰν ταύτην κατάστασιν εὐλόγως ἐκφωνεῖ τις (πληθύνων τὸν ἀριθμὸν) τὴν ἐπιγραφὴν γαλλικοῦ τινος δράματος, οὗτινος δὲν ἐνθυμοῦμαι τὸν συγγραφέα· c'est la faute des maris.

Περάνας τὴν ὑπὲρ τῆς Ζακυνθίας καὶ τῆς γυναικὸς ἐν γένει ἀπολογίαν, δὲν κρίνω περιττὸν νὰ ἀναδράμω ἐκ νέου εἰς τοὺς παρελθόντας αἰῶνας ὅπως σημειώσω μικράν τινα περίστασιν, ἐξ ἧς καταφαίνεται ὅτι ἐσίγησεν ἐπί τινας ὥρας ἡ Ζακυνθία ζηλοτυπία, ὑποχωρήσασα εἰς τὴν τὰ πάντα ὑποτάσσουσαν κολακείαν.

Ὅτε, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν κατὰ τὸ 1687 ἅλωσιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὴν εἰς Εὔβοιαν ἐκστρατείαν αὐτῶν, ὁ ἔνδοξος στρατηγὸς Ὄθων Γουλιέλμος Καινιγσμάρκ ἀπέθανε (τῇ 15 Σεπτεμβρίου 1688) ἐν Εὐβοίᾳ, διαρκούσης τῆς πολιορκίας τῆς Χαλκίδος, ἡ ἀγαθὴ καὶ πιστὴ αὐτοῦ σύζυγος ἐπὶ τοῦ πλοίου αὐτῆς *ἁγίας Ἄννης* κατέλιπε τὴν Ἑλλάδα, ἐπανερχομένη εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα, παραλλάξασα δὲ τὸν Μαλέαν, διελθοῦσα ἔξωθεν τῆς Κορώνης, τῆς Μεθώνης καὶ τοῦ Ναυαρίνου προσωρμίσθη τῇ 8 9βρίου εἰς Ζάκυνθον, ἣν καὶ ἄλλοτε, ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς, εἶχεν ἐπισκεφθῆ. Τὴν κόμησσαν Καινιγσμάρκ ἠκολούθει πάντοτε ἡ δανὶς Ἄννα Ἄκεργελμ, ἥτις κατέλιπεν ἡμῖν ἡμερολόγιον πολυτιμότατον διὰ τὰς περὶ τῆς ἐνετικῆς ἐκστρατείας πληροφορίας· ἰδοὺ δὲ περὶ τῶν κυριῶν τῆς Ζακύνθου τί λέγει· «Τῇ 9η (Νοεμβρίου). Αἱ κυρίαι τῆς πόλεως ἦλθον εἰς ἐπίσκεψιν τῆς κομήσσης. Πρὸς τὸ ἑσπέρας δὲ ἡ κόμησσα μὲ ἔστειλεν εἰς τὴν πόλιν μετὰ τῆς Αἰκατερίνης. Αἱ κυρίαι ἐπανῆλθον τὸ ἑσπέρας μεθ' ἡμῶν ὅπως παρακαλέσωσι τὴν κόμησσαν νὰ ἀποδῇ καὶ διατρίψῃ εἰς τὴν πόλιν. Ἡ δὲ κόμησσα, ὑπείκουσα εἰς τὰς πολλὰς παρακλήσεις, καταβαίνει εἰς τὴν ξηρὰν καὶ μένει ἐπὶ δύο νύκτας ἐν Ζακύνθῳ, διότι οἱ πρίγκηπες δὲν ἐδύναντο νὰ καταλίπωσι πρότερον τὸ ναυτικὸν τοῦτο καταφύγιον.

»Τῇ 11η· Ἡ κόμησσα ἐπανῆλθεν ἐπὶ τοῦ πλοίου ἀπόψε συνωδευμένη ὑπὸ τῶν κυριῶν τῆς πόλεως, αἵτινες ἀπεχαιρέτισαν αὐτήν.» (1).

Ἀρά γε, ἂν ἡ κόμησσα Αἰκατερίνη Καινιγσμάρκ δὲν ἦτο χήρα στρατηγοῦ τῆς κυριάρχου τῶν ἰονίων νήσων Ἐνετίας, οἱ ζηλότυποι Ζακύνθιοι σύζυγοι τοῦ ἔτους 1688 ἤθελον ἐπιτρέψει τοσαύτας ἐξόδους τῶν γυναικῶν αὐτῶν ; . . . .

Σ.

ΟΙ

ΚΑΤΑ ΤΥΧΗΝ ΑΝΑΔΕΙΧΘΕΝΤΕΣ

ΜΕΓΑΛΟΙ ΑΝΔΡΕΣ.

(Ἐκ τῶν τοῦ d'Israeli.)

Πλεῖστα παραδείγματα ἀπαντῶνται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ποιητῶν, φιλοσόφων καὶ καλλιτεχνῶν, ὧν τὸ δημιουργικὸν πνεῦμα διηγέρθη τυχαίως ἐκ μικρῶν καὶ ἀσημάντων συμβεβηκότων.

«Τὴν 15 τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1764, λέγει ὁ ἱστορικὸς Γίββων, καθήμενος μεταξὺ τῶν ἐρειπίων τοῦ Καπιτωλίου, καὶ ὅλως εἰς σκέψεις βεβυθισμένος, ἤκουσα τοὺς καλογήρους ψάλλοντας τὸν Ἑσπερινὸν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Διός. Τότε πρῶτον συνέλαβον τὴν ἰδέαν νὰ γράψω περὶ τῆς παρακμῆς καὶ πτώσεως τῆς Ῥώμης.»

Ὁ Malebranche εἶχε τελειώσει τὰς θεολογικάς του σπουδὰς μὲ τὸν σκοπὸν νὰ γίνῃ μέλος κληρικοῦ τινος τάγματος, μηδὲ κἂν ὑποπτεύων τὴν δόξαν, ἥτις ἐπερίμενε νὰ στέψῃ μετέπειτα τὰ συγγράμματα αὐτοῦ. Εὑρισκόμενός ποτε ἄεργος εἰς βιβλιοπωλεῖον ἀπήντησε τὸ περὶ ἀνθρώπου τοῦ Καρτεσίου σύγγραμμα· καὶ ἀναγνούς τινα χωρία τοσαύτην ἠσθάνθη ἡδονὴν, ὥστε οἱ σφοδροὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ παλμοὶ τὸν ἠνάγκασαν ν' ἀφίσῃ πρὸς ὥραν τὴν ἀνάγνωσιν. Ἐκ τῆς συμπτώσεως ταύτης ἐγεννήθησαν αἱ βαθεῖαι σκέψεις καὶ θεωρίαι, αἵτινες κατέστησαν αὐτὸν ἄλλον Πλάτωνα τοῦ αἰῶνός του.

Ὁ Κώλεῦ κατὰ σύμπτωσιν ἐγένετο ποιητής. Νεώτατος ἔτι ὢν εὗρεν εἰς τὰ δωμάτια τῆς μητρός του The Fairy Queen τοῦ Σπένσερ, καὶ μελετῶν ἀνενδότως τὰ ποιήματα αὐτοῦ, τοσοῦτον κατεγοητεύθη ὑπὸ τῆς Μούσης, ὥστε δὲν ἐδράδυνε νὰ γίνῃ ποιητὴς καὶ αὐτός.

Ἡ πρώτη ὁρμὴ τοῦ Reynolds πρὸς τὴν ζωγραφικὴν διηγέρθη ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς πραγματείας τοῦ Richardson.

Εἰς τὸν Βωκανσῶνα ἐφαίνετο κλίσις οὐχὶ ἐκ τῶν συνήθων πρὸς τὴν μηχανικήν. Σύμπτωσίς τις δὲ ἀνέδειξεν αὐτήν. Ἐνῷ ἦτο παιδίον ἡ μήτηρ του τὸν ἔφερε μεθ' ἑαυτῆς εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ πνευματικοῦ της, καὶ ἐνῷ αὐτὴ ἔχυνε δάκρυα μετανοίας ἐκεῖνος ἔχυνε δάκρυα στενοχωρίας. Ἐξομολογουμένης τῆς μητρός του, λέγει ὁ Ἐλβέτιος, ἡ προσοχὴ τοῦ νέου Βωκανσῶνος ἐστράφη εἰς τὰς κανονικὰς δονήσεις τοῦ ἐν τῇ αὐλῇ εὑρισκομένου ἐκκρεμοῦς ὡρολογίου. Ἡ περιέργεια αὐτοῦ ἐξυπνίσθη, καὶ πλησιάσας ἐσπούδασε τὸν μηχανισμόν· ὅ,τι δὲ δὲν ἠδύνατο νὰ ἴδῃ τὸ ὑπέθεσεν. Ἐσχεδίασε λοιπὸν παρόμοιόν τι, καὶ βαθμηδὸν τὸ ἔξοχον αὐτοῦ πνεῦμα παρήγαγεν ἓν ὡρολόγιον. Ἐνθαῤῥυνθεὶς ἐκ τῆς πρώτης ταύτης ἐπιτυχίας προέβη καὶ εἰς ἄλλα· καὶ οὕτω τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο, ὃ κατὰ πρῶτον ἐπεχείρησε νὰ κατασκευάσῃ ὡρολόγιον, βαθμηδὸν κατεσκεύασε καὶ αὐτόματον μουσικόν.

Ἡ ἐπιθυμία τοῦ Μολιέρου ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τὸ θεατρικὸν στάδιον διηγέρθη ὅλως κατὰ τύχην. Ὁ πάππος αὐτοῦ ἀγαπῶν νὰ συχνάζῃ εἰς τὰς θεατρικὰς παραστάσεις, παρελάμβανε καὶ τὸν ἐγγονὸν αὐτοῦ. Ὁ νέος ἔζη ἀτάκτως, ὁ δὲ πατήρ του παρατηρῶν αὐτὸν ἠρώτησε μετ' ὀργῆς τὸν πάππον ἂν ὁ υἱός του ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ὑποκριτής. «Εἴθε νὰ ἐγίνετο ὡς ὁ Μονρόζ!» ἀπεκρίθη ἐκεῖνος. Αἱ λέξεις αὗται τοσαύτην ἐνεποίησαν ἐντύπωσιν εἰς τὸν νέον Μολιέρον, ὥστε ἠσθάνθη μεγίστην ἀπέχθειαν πρὸς τὴν βάναυσον τέχνην, εἰς ἣν κατεγίνετο ἕως τότε, καὶ εἰς τὸ συμβὰν αὐτὸ χρεωστεῖ σήμερον ἡ Γαλλία τὸν ἐνδοξότατον αὐτῆς κωμικὸν συγραφέα.

Ὁ Κορνήλιος, ὁ πατὴρ τῆς γαλλικῆς τραγῳδίας, ἠρᾶτο καὶ ἐποίει στίχους πρὸς τὴν ἐρωμένην αὐτοῦ. Ἐγένετο δὲ ἐντεῦθεν ποιητὴς, καὶ ἔγραψε τὴν Μελίτην, μετέπειτα δὲ τὰς λοιπὰς αὐτοῦ λαμπρὰς τραγῳδίας. Ἂν ὁ Κορνήλιος ἔμενε σώφρων, ἤθελε μείνει ἁπλοῦς νομικός.

Τὴν μεγάλην τοῦ Νεύτωνος ἀνακάλυψιν χρεωστοῦμεν εἰς ἁπλούστατόν τί συμβεβηκός. Ὅτε ἐσπούδαζεν ἐν τῷ Κανταβριγιανῷ πανεπιστημίῳ, ἀπεχώρησέ τινα καιρὸν εἰς τὴν ἐξοχὴν (εἰς Woolstrope) ἕνεκα τῆς ἐπικρατούσης πανώλους. Ἐνῷ δὲ ἐκάθητό ποτε ὑπὸ μηλέαν καὶ ἀνεγίνωσκεν, ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ δένδρου μῆλον καὶ ἐκτύπησε σφοδρῶς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ἰδὼν τὴν σμικρότητα τοῦ καρποῦ, ἐξεπλάγη διὰ τὴν δύναμιν τοῦ κτυπήματος. Ἐκ τούτου παρατηρήσας καὶ σπουδάσας τὴν κίνησιν τῶν πιπτόντων σωμάτων, ὅθεν ἠρύσθη τὴν ἀρχὴν τῆς βαρύτητος, ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ.

Ὁ Ἰγνάτιος Λοϋόλας, Ἱσπανὸς τὸ γένος, ἐπληγώθη ποτὲ ἐπικινδύνως κατὰ τὴν ἐν Παμπελούνῃ πολιορκίαν (1521)· ἐνῷ δὲ ἔκειτο κλινήρης ἀνεγίνωσκε βίους ἁγίων· τοῦτο ἐξῆψε τὴν φαντασίαν αὐτοῦ καὶ συνέλαβε τὴν ἰσχυρὰν φιλοδοξίαν νὰ καταστεθῇ ἱδρυτὴς θρησκευτικοῦ τινος τάγματος, ἐξ οὗ παρῆχθη τὸ διαβόητον ἐκεῖνο τῶν Ἰησουϊτῶν.

Ὁ Λα-Φονταῖνος εἰς ἡλικίαν εἰκοσιδύο ἐτῶν οὔτε ἐπάγγελμα, οὔτε ἄλλο ἔργον εἶχε. Τυχών ποτε νὰ ἀκούσῃ ᾠδήν τινα τοῦ Μαλέρβου, ἠσθάνθη αἴφνης τὴν κλίσιν, ἥτις ἐῤῥύθμισε τὸ μέλλον αὐτοῦ. Ἠγόρασεν εὐθὺς τὸ βιβλίον, καὶ τοσοῦτον κατεθέλχθη ἐκ τοῦ ποιητοῦ, ὥστε ἀφοῦ διήρχετο τὰς νύκτας ἀποταμιεύων τοὺς στίχους ἐν τῇ μνήμῃ αὐτοῦ, ἔτρεχε τὴν ἡμέραν εἰς τὰ δάση, ὅπου καὶ κρυπτόμενος ἀπήγγελλεν εἰς τὰς ἐκεῖ εὑρισκομένας ἁμαδρυάδας τοὺς στίχους του.

Ὁ Φλαμστεῖδ, καὶ αὐτὸς ἐκ συμπτώσεως ἐγένετο ἀστρονόμος. Διατρίβων εἰς σχολεῖον καὶ ἀσθενήσας, ἐξῆλθε πρὸς καιρὸν ἵνα θεραπευθῇ. Δόντος δέ τινος τότε εἰς αὐτὸν τὸ σύγγραμμα τοῦ Σακροβόσκου De Sphacra Mundi, τόσον κὐχαρισθὴ ἐκ τῆς ἀναγνώσεώς του, ὥστε εὐθὺς ἤρξατο ἀστρονομικὰς σπουδάς.

Ἡ πρώτη ῥοπὴ τοῦ Vennant εἰς τὴν φυσικὴν ἱστορίαν ἀνεφάνη ὅτε ἀνέγνωσε τὸ περὶ πτηνῶν σύγγραμμα τοῦ Willoughby. Παρόμοιόν τι ἠκολούθησε καὶ εἰς τὸν Bonnet. Εὑρών ποτε ἐπὶ τῆς τραπέζης τοῦ διδασκάλου του τὴν ἱστορίαν τῶν ἐντόμων τοῦ Ῥεωμήρου, τόσον κατεθέλχθη ὑπὸ τοῦ βιβλίου, ὥστε οὐδεμίαν πλέον ἔδιδε προσοχὴν εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ καθηγητοῦ του, ἀλλ' ἐνέκυπτε μᾶλλον εἰς τὴν τῶν ἐντόμων μελέτην. Ζητήσας δὲ τὸ βιβλίον ἵνα τὸ ἀναγνώσῃ μετὰ πλειοτέρας ἡσυχίας καὶ σπουδῆς καὶ λαβὼν ἀρνητικὴν ἀπάντησιν, τόσον ἠρεθίσθη, ὥστε ἐπροσπάθησε ν' ἀποκτήσῃ ἓν ἀντίτυπον. Μετὰ πολλοὺς κόπους κατώρθωσεν ἐπὶ τέλους νὰ ὑπερνικήσῃ τὰς χρηματικὰς δυσκολίας πρὸς ἀγορὰν τοῦ πολυεξόδου βιβλίου, καὶ ἔκτοτε ἐχαράχθη ἀμεταθέτως τὸ μέλλον αὐτοῦ. Ἀπώλεσε δὲ τὴν ὅρασίν του ἕνεκα τῆς χρήσεως τοῦ μικροσκοπίου.

Ὁ Φραγκλῖνος εἰς παρόμοιον περιστατικὸν ἀποδίδει τὴν ῥοπὴν τοῦ πνεύματός του. «Εὗρον ποτὲ, λέγει τὸ σύγγραμμα τοῦ De Foe «Essay on Projects,» καὶ ἐκ τούτου ἴσως ἐπορίσθην ἐντυπώσεις, αἵτινες ἔσχον ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τῶν κυριωτέρων τῆς ζωῆς μου συμβάντων.»

Ὡς τελευταῖον παράδειγμα ἀναφέρω τὸ συμβὰν ὃ ἔδοσεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Ῥογῆρον Aschan ἵνα γράψῃ τὸν *διδάσκαλον* τοῦ *σχολείου* (The School-

---

(1) Ἴδε τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο ἐν τῷ λαμπρῷ συγγράμματι τοῦ κόμητος Delaborde, Athènes aux XV, XVI et XVII siècles ἐν τέλει τοῦ 6' τόμου.

master), ἔργον ἐκ τῶν ὀλίγων τῶν προγενεστέρων ἄγγλων συγγραφέων, ἅτινα καὶ μέχρι σήμερον ἀναγινώσκονται μετὰ πολλῆς τέρψεως.

Εἰς τι συμπόσιον τοῦ Sir William Cecil ἐν Windsor, ὅπου πλῆθος σοφῶν παρευρίσκοντο, ὁ Cecil διηγήθη ὅτι διάφοροι τοῦ Eton σπουδασταὶ ἀνεχώρησαν ἕνεκα τῆς αὐστηρότητος τοῦ διδασκάλου, ἣν καὶ ἐχαρακτήρισεν ὡς μέγα σφάλμα πρὸς τὴν τῶν νέων ἐκπαίδευσιν. Ὁ Sir William Petre διετείνετο τὸ ἐναντίον· αὐστηρὸς ὢν ὁ ἴδιος θερμῶς συνηγόρησεν ὑπὲρ τῆς τιμωρίας. Ὁ Dr Wootton μᾶλλον ἐσυμφώνει μετὰ τοῦ Cecil. Ὁ Sir John Mason οὐδὲν λαβὼν μέρος ἐχλεύαζεν ἀμφοτέρους. Ὁ Haddon ὑπεστήριζε τὸν William Petre, διατεινόμενος ὅτι ὁ καλήτερος ἐν Ἀγγλίᾳ διδάσκαλος εἶναι ὁ αὐστηρῶς τιμωρῶν. Τότε ὁ Ῥογῆρος Ascham ὀργίλως ἀπήντησεν ὅτι ἂν τοιοῦτός τις διδάσκαλος εἶχε καλὸν μαθητὴν, τοῦτο πρέπει νὰ χρεωστῆται εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ παιδὸς μᾶλλον καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ῥάβδον τοῦ διδασκάλου. Ὁ Cecil καὶ ἄλλοι ηὐχαριστήθησαν ἀκούσαντες τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Ascham. Ὁ Richard Sackville ἐσιώπα· ἀλλ' ὅτε ὁ Ascham μετὰ τὸ γεῦμα μετέβη εἰς τῆς βασιλίσσης ἵνα ἀναγνώσῃ ἐνώπιόν της λόγον ἐκ τῶν τοῦ Δημοσθένους, ἔλαβεν αὐτὸν ἰδιαιτέρως, καὶ εἰλικρινῶς τῷ ἐξέφρασεν ὅτι, καί τοι δὲν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν συζήτησιν, ἐγίνωσκεν ὅμως ἐκ πείρας ὅ,τι ὁ Ascham ὑπεστήριζε· διότι ἕνεκα τῶν ἀδιακόπων ῥαβδισμῶν τοιούτου διδασκάλου ἔλαβεν ἀνίκητον ἀποστροφὴν εἰς τὴν σπουδήν· ἐπιθυμῶν δὲ νὰ ἐπιφέρῃ διόρθωσιν εἰς τὰ ἴδια τέκνα, θερμῶς παρεκίνησε τὸν Ascham νὰ γράψῃ τὰς σκέψεις καὶ θεωρίας του ἐπὶ ἀντικειμένου τοσοῦτον σπουδαίου. Τὸ μικρὸν τοῦτο συμβεβηκὸς παρεκίνησε τὸν Ῥογῆρον Ascham νὰ γράψῃ τὴν περίφημον αὐτοῦ πραγματείαν.

Φ. Α. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ.

ΛΕΟΝΤΟΣ ΑΛΛΑΤΙΟΥ
ΕΚΔΕΔΟΜΕΝΑ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ.

(Συνέχ. ἴδε φυλλάδ. 439.)

Nº 37. *Σύμμικτα.* Sive opusculorum Græcorum et Latinorum, vetustiorum ac recentiorum, *libri duo.* Eddente, nonnulis additis, Bartoldo Nihussio. Coloniæ Agrip. 1653 in 8º.

Τάδε εἰσὶ τὰ ἐν τῇ βίβλῳ ταύτῃ περιεχόμενα Ἑλλήνων τε καὶ Λατίνων πονήματα·

α. Ἰωάννου τοῦ Φωκᾶ ἔκφρασις ἐν συνόψει τῶν ἀπ' Ἀντιοχείας μέχρις Ἱεροσολύμων κάστρων καὶ χωρῶν Συρίας, Φοινίκης καὶ τῶν κατὰ Παλαιστίνην ἁγίων τόπων.

β'. Ἐπιφανίου Μοναχοῦ τοῦ ἁγιοπολίτου, Διήγησις εἰς τύπον περιηγητοῦ, περὶ τῆς Συρίας, τῆς ἁγίας πόλεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἁγίων τόπων.

γ'. Περδίκου Πρωτονοταρίου τῆς Ἐφέσου ἔκφρασις περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Κυριακῶν θεμάτων (εἰς στίχους).

δ'. Ἀνωνύμου, Ἀπόδειξις περὶ τῶν Ἱεροσολύμων.

ε'. Eugesippus de distantiis locorum Terræ Sanctæ.

ϛ'. Leonis Allatii de Solea veteris Ecclesiæ.

ζ'. Ejusdem de Liturgia S. Iacobi, Editio altera priore auctior, De Communione sub unica specie, et de Lignis Sanctæ Crucis.

η. Rituale vetus Cophtitarum, Latine reditum ab Athanasio V'.

θ'. Conradi Marpurgii S. Elisabeth vidua, Thuringiæ Lantgrav.

ι. Gabriel Sionita de ritibus nonnulis Maronitorum.

ια'. Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἱστορικὴ διήγησις τοῦ βίου καὶ τῶν πράξεων Βασιλείου τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως τῶν Ῥωμαίων.

ιβ'. Ἰωάννου κληρικοῦ καὶ κουβουκλεισίου τοῦ Καμενιάτου εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης.

ιγ'. Ἰωάννου Ἀναγνώστου διήγησις καὶ Μονῳδία περὶ τῆς τελευταίας ἁλώσεως τῆς Θεσσαλονίκης.

ιδ'. Θεοδώρου Γαζῆ, περὶ Ἀρχαιγονίας Τουρκιῶν.

ιε'. Ἰωάννου Ἀναγνώστου Μονῳδία — ις'. Melchior Inchofferus de Eunuchismo.

ιζ'. Leonis Allatii Confutatio Fabulæ de Ioanna Papissa ex Monumentis Græcis etc. etc.

ιη. Lucas Holstenius de Abassinorum communione sub unica specie et de Sabbatho flumine.

ιθ.' Anonymus de Sabbatho flumine — K'. Catalogus Operum. S. Ioannis Damasceni. Io. Ruberto suppeditarum a Leone Allatio — Τὰ προμνημονευθέντα ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ, ἣν ὁ Ἀλλάτιος ἐσκόπευεν αὐξῆσαι δι' ὀκτὼ ἔτι βιβλίων, ὡς τοῦτο δηλοῦται ἐκ τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἐκδοθέντος φυλλαδίου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν « Leonis Allatii Συμμίκτων, sive Opusculorum Græcorum et Latinorum vetustiorum ac recentiorum libri X Indiculus editus Romæ apud successorem Mascardi 1668 in 4º », ἑλληνιστὶ γεγραμμένα πονήματα, συνοδεύονται ἅπαντα ὑπὸ λατινικῆς αὐτοῦ μεθερμηνεύσεως. Εὕρηνται δὲ καὶ ἐν τῷ κγ' τόμῳ τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεως τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων.

Ὁ βουλόμενος μαθεῖν τὰς ἐπιγραφὰς τῶν συγγραφῶν, ἃς τὰ μήπω ἐκδοθέντα ὀκτὼ τῶν Συμμίκτων βιβλία ἔμελλον περιέχειν, ἀναγινωσκέτω τὰς πρώτας σελίδας τοῦ ΙΔου τεύχους τῆς τοῦ Φαβρικίου ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης.

Nº. 38. Il viaggio della Signora D. Lucrecia Barberina Duchessa di Modena, da Modena à Roma. In Genoa 1654 in 4º.

Nº. 39. De utriusque Ecclesiæ Orientalis atque Occidentalis perpetua in dogmate de Purgatorio consensione, ad Alexandrum VII. Pontif: Opt: Max: Addita sunt ejusdem Allatii, epistola ad Ioannem Christianum de Roinebourg, de perpetua Ecclesiæ Occidentalis atque Orientalis tum in dogmate, tum in ritibus consensione; ad Bartoldum Nihusium epistola secunda, de communione Græcorum sub unica specie, et de textu Maccabæorum; de sacrificio pro mortuis; Eustratii Constantinopolitani de animabus separatis; Ioannis Vecci Patriarchæ Constantinopolitani liber tertius de causa Schismatis, Græce et Latine eodem Leone Allatio interprete. Romæ 1655 in 8º. καὶ Francofort: 1656 in 8º. ἄνευ τῶν Ἑλληνιστὶ γεγραμμένων μαρτυριῶν τῶν ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει περιεχομένων.

Διϊσχυρίζεται ἐν ἄλλοις ὅτι ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ ἐκκλησία, παραδέχεται ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων τὴν ὕπαρξιν τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς, ἣν τινὲς τῶν θεολόγων αὐτῆς δι' ἰδίους λόγους ἠρνήθησαν.

Nº. 40. La vita della venerabile Suor Maria Raggi da Scio del terzo Ordine di S. Domenico. Id Roma 1655 in 4º.

Ὁ εὐπαίδευτος Μιχαὴλ Lothus ἔγραψε λατινιστὶ τὸν βίον τῆς Χίας Μάρτυρος ταύτης, ἐν δυσὶ βίβλοις, ὃν ὁ Παῦλος Minerva Barabis ἰταλιστὶ μεθερμηνεύσας, ἐν Νεαπόλει τῷ 1609 ἔτη ἐξέδωκεν. Ἀξιομνημόνευτος ἐστὶν ἡ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Μαγδαληνῆς μέχρι τῆς νῦν ἐποχῆς σωζομένη ἐπὶ μαρμάρου, ἐπιγραφὴ ἥδε πρὸς μνήμην αὐτῆς χαραχθεῖσα.

D. O. M.

» Venerabili Sorori Mariæ Raggi Chiensi Ordin: III. S. Dominicii.

» Illustris D. Iulius Magdalenus Capifferreus Nobilis Romanus

» Locum monumenti ad depositum gratis procit Latinos in instrumento concessit

» Hæc XXXXVIII annis nata cum sanctissimæ et religiosissime

» Vixisset specialibus gratiis et favoribus a Deo dotata.

» Feliciter in Domino quievit die VII Ianuarii C. I. Ɔ. I. Ɔ. C.

G. E. F. C.

Nº. 42. Carmina Græca in Christinam Suecorum Reginam. Romæ 1656 in 4º.

Γνωστὸν τοῖς πᾶσι, ἡ ἐξώμοσις χάριν τοῦ Δυτικοῦ Δόγματος τῆς τῶν Σουΐδων ἀνάσσης Χριστίνας, ἐν Inspruck, τῷ 1655 ἔτει.

Nº. 41. Concordia nationum Christianorum Asiæ Africæ et Europæ in fide Catholica. Romæ 1655 in 4º. et 1662 in 4º.

Ἴσως τὸ ὑπὸ τοῦ Διπίνου μνημονευόμενον σύγγραμμα τοῦ Ἀλλατίου « La Concorde des nations Chrétiennes d'Asie, d'Afrique et d'Europe sur la foi Catholique abandonnée par les Protestants — Mayenne 1655 in 8º » εἶναι γαλλικὴ μετάφρασις τούτου.

Nº. 43. Sancti Methodii Episcopi et Martyris convivium Decem Virginum, sive de castitate, Leo Allatius hactenus non editum, primus Græce vulgans, Latine vertit, notas et diatribam de Methodiorum Scriptis adjecit; ad Alexandrum VII. Pontif: Opt. Max. Romæ 1656 in 8º.

Καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῆς ἐν Ἀμβούργῳ ἐκδόσεως τῶν ἔργων ἁπάντων τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἱππολύτου τῆς τῷ 1718 ὑπὸ Ι. Α. Φαβρικίου εἰς φύλλον δημοσιεφθείσης ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν· « Sancti Hippolyti Episcopi et Martyris, Opera non antea collecta, et partim nunc primum edita, Gr. et Lat; accedunt viror: doct: notæ et animadversiones, juncta appendix Scriptorum dubiorum supposititiorumque, necnon quæcunque reperiri potuere ex lucubr: Hipolyti junioris Thebani »

Ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ Thesaur: Epistol: La Graziani etc. (Vol II. Page 116).

Nº. 44. Eustratii Presbyteri Liber de vita functorum Statu. Gr. et Lat. Romæ 1655 in 8º.

Τὸ βιβλίον τοῦτο κατεχωρίσθη καὶ εἰς τὸ εἰκοστὸν ἕβδομον τεῦχος (Σελ. 362) τῆς πολυτόμου καὶ πολυτίμου Bibliotheca Patrum. Lugduni 1677—1715 in fº.

Nº. 45. Vita e morte del P. F. Alessandro Baldrati da Lugo fatto morire nel'a città di Scio da Turchi per la fede Cattolica. In Roma 1657 in 12.

Ὁ Χῖος οὗτος τοῦ καθολικοῦ θρησκεύματος μάρτυς ἐμαρτύρησε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Nº. 46. Mellisolyra. De laudibus Dionysii Petavii Societatis Iesu Presbyteri Carmine Iambico Græco. Romæ 1658 in 8º.

Ποιημάτιον ἐν μέτρῳ ἰαμβικῷ καὶ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ φωνῇ γεγραμμένον σὺν λατινικῇ μεθερμηνεύσει.

N⁰. 47. Librorum Editorum Elenchus ad'Illustriss: D. D. Aloysium La Farina Marchionem Madoniæ etc. etc. Romæ 1659 in 8⁰.

Τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ φυλλαδίου τούτου, μοὶ ἔπεμψεν ἐκ Παρισίων πρὸ ὀλίγων ἑβδομάδων ὁ περιώνυμος γάλλος βιβλιογράφος Βρυνέτος.

N⁰. 48. De Cryptographia Græcorum recentiorum Epistola ad Carolum Moronum Eminentiss: Cardinalis Barberini Bibliothecarium. Romæ 1659 in 8⁰.

Ἡ διατριβὴ αὕτη πραγματεύεται περὶ τῆς κρυπτογραφίας τῶν μεταγενεστέρων Ἑλλήνων· κρυπτογραφία δὲ ἐστὶν ἡ μέθοδος τοῦ γράφειν συμβολικῶς.

N⁰. 49. Ἐγχειρίδιον περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Romæ 1658 in 12⁰.

N⁰. 50. Ἐγχειρίδιον περὶ τοῦ συμβόλου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Romæ 1759 in 12⁰.

Ἀμφότερα τὰ ἐγχειρίδια ταῦτα εἰσὶ γεγραμμένα εἰς χυδαιοτάτην ἑλληνικὴν γλῶσσαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἐν Χίῳ καὶ ἀλλαχοῦ Γραικο-λατίνοις.

N⁰. 51. Vindiciæ Synodi Ephesinæ et S. Cyrilli de processione ex Patre et Filio Spiritus Sancti. Romæ 1661 in 8⁰.

N⁰. 52. Ioannes Henricus Hottingerus fraudis et imposturæ convictus circa Græcorum dogmata. Romæ 1661 in 8⁰

Αἰτίαν τῆς διατριβῆς ταύτης ἔδωκεν ἡ ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ τοῦ ΙΓ'. αἰῶνος.» (I. H. Hottingeri. Historia Ecclesiastica etc. ect. etc. Tiguri 1657—67—9 vols in 12⁰) ὑπὸ Ὀττιγγέρου πραγματεία, ἐν ᾗ δείκνυνται δῆθεν αἱ μεταξὺ τῆς ἀνατολικῆς καὶ τῆς τῶν διαμαρτυρομένων ἐκκλησίας ὁμοιότητες, καὶ αἱ μεταξὺ τῆς ἀνατολικῆς καὶ τῆς δυτικῆς μέγισται διαφοραί. — Κατὰ τῆς ἀναιρούσης τὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντα διατριβῆς ταύτης τοῦ Ἀλλατίου ὁ Ὀττίγγερος ἔγραψεν ἑτέραν ἐπιγραφομένην « De Leone Allatio nimiæ temeritatis convicto, et perpetuo Ecclesiarum Latinæ et Græce dissensu » Tiguri 1662 in 4⁰.

N⁰. 53. Poete antichi raccolti da Cod ci Manoscriti delle biblioteee Vaticana e Barberina Napoli 1661 in 8⁰.

Ἡ πολύτιμος ἀλλὰ πλήρης χασμάτων καὶ σφαλμάτων συλλογὴ αὕτη (ἀρχαίων Ἰταλικῶν) ποιήσεων ἀνεκδότων μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, προσερωνήθη τοῖς Ἀκαδημιακοῖς τῆς Μεσσήνης τοῖς ἐπικαλουμένοις Della Fucina, καὶ συνοδεύεται ὑπὸ σοφῶν καὶ μακρῶν προλεγομένων, ἐν οἷς ὁ ἐκδότης σαφηνίζει καὶ σχολιάζει τάς τε ποιήσεις καὶ τοὺς ποιητὰς αὐτῶν.

N⁰. 54. De octava Synodo Photiana; annexa est Ioannis Henrici Hottingeri Disputationis Apologeticæ de Ecclesiæ Orientalis atque Occidentalis tam in dogmata, quam in ritibus dissensa; et Iuvenis Nemensis (Ἡλίας Βεζέλιος) excertitationibus historiæ theologiæ de Ecclesia Græcanica hodierna, refutatio. Romæ 1662 in 8⁰. et Francf· 1666 in 4⁰.

Ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τοῦ πονήματος τούτου, τῷ περὶ τῆς ὀγδόης συνόδου πραγματευομένῳ, ὁ Ἀλλάτιος ἀρνεῖται ῥητῶς τὴν ὑπὸ τοῦ Πάπα Ἰωάννου Θ'. ἀναγνώρισιν τῶν ἀπαιτήσεων Φωτίου τοῦ σοφοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ κατ' αὐτὸν πλαστογραφήσαντος τά τε πρακτικὰ τῆς συνόδου καὶ τοῦ Ποντίφηκος τὰς ἐπιστολάς.

N⁰. 55. De Symeorum Scriptis diatriba, Symeonis Metaphrastæ laudatio, auctore Michæle Psello; Sanctæ Mariæ Planctus, ipso Metaphraste, auctore; ejusdem aliquod Epistolæ; Leone Allatio ipso interprete. Gr. et Lat. Parisiis 1664 in 4⁰.

Ἀφορμὴν τῆς περὶ Συμαιώνων, Συμώνων, Συμωνιδῶν καὶ Σιμωνακτιδῶν διατριβῆς ταύτης, ἔδωκεν ὁ ἐν τῷ ἰδίῳ τεύχει ἐκδοθεὶς λόγος Συμαιῶνος τοῦ Μεταφραστοῦ. «Εἰς τὸν θρῆνον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ὅτε περιεπλάκη τὸ τίμιον σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.» Ὁ Φαβρίκιος συμπεριέλαβε ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἑλληνικῇ βιβλιοθήκῃ (Τομ. Γ'. Σελ. 296 κτλ.) ἅπαντα τὰ ἐν τῷ ἄνῳ τόμῳ περιεχόμενα.

N⁰. 56. In Roberti Creyghtonii Apparatum, versionem et notas ad historiam Concilii Florentini scriptam à Sylvestro Syropulo. Romæ 1666 in 4⁰. et 1674 in 4⁰.

Ῥοβέρτος Κρέϋγχτων σοφὸς τοῦ ιζ' αἰῶνος Θεολόγος καὶ ἐφημέριος τοῦ τῆς Ἀγγλίας Μονάρχου Καρόλου τοῦ Β' μεθερμηνεύσας λατινιστὶ τὴν τοῦ Συροπούλου ἢ κατ' ἄλλους Σγουροπούλου ἑλληνιστὶ γραφεῖσαν «Ἱστορίαν τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου» καὶ διὰ τοῦ τύπου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν « Exactis» sima Narratio Concilii Florentini sive vera » historia unionis non veræ inter Græcos et » Latinos, Gr. Scripta Sylv. Sguropulum Pa» triar: Constantinop. qui Concilio interfuit, » cum versione Latina notisque etc.» ἐν Hagæ Con κατὰ τὸ 1660 ἔτος εἰς φύλλον δημοσιεύσας, τοσοῦτον πλήρη αὐτὴν ἐποίησε προλεγομένων καὶ σημειώσεων κατὰ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, ὥστε ὁ Ἀλλάτιος ἠναγκάσθη γράψαι τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος διατριβήν, ἐν ᾗ πικρῶς κατ' αὐτοῦ φέρεται ὑβρίζων καὶ λέγων ὅτι μεταφράζων παρεμόρφωσε τὰ ὑπὸ τοῦ Σγουροπούλου ἱστορηθέντα.

N⁰. 57. De Cryptographia Græcorum recentiorum Epistola Secunda ad Nobilissimum illustrissimum atque Sapientissimum Principem Demetrium Francisc: Rhodocanakidem Chiensem. Romæ 1666 in 4⁰ et Parisiis 1667 in 8⁰.

Τὸ σπανιώτατον τοῦτο πονημάτιον παρά τινι τῶν ἐν Λονδίνῳ βιβλιοκαπήλων ἐντυχὼν ἐκτησάμην, καὶ τῇ τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου βιβλιοθήκῃ ἐδώρησα.

N⁰. 58. Drammaturgia divisa in sette indici con tavola degli autori. In Roma 1666 καὶ in Venetia 1755 in 4⁰

Σπάνιον καὶ πολύτιμον βιβλίον περιέχον ἀπαρίθμησιν καὶ περιγραφὴν ἁπάντων τῶν Ἰταλιστὶ μέχρι τοῦ 1666 ἔτους δημοσιευθέντων ἐν Ἰταλίᾳ δραμάτων μετὰ συντόμου βιογραφίας τῶν γραψάντων αὐτά. Ἡ ἐν Βενετίᾳ δευτέρα ἔκδοσις αὐτοῦ περιέχει πολλὰς προσθήκας καὶ διορθώσεις τῶν I. Κινδονίου, Ἐμμανουὴλ Ῥοδοκανάκιδος τοῦ Χίου καὶ I. Αὐγουστίνου (I. Cendoni, Emmanuelo Principe Rhodocanaki di Chio et I degli Agostini).

N⁰. 29. S. Nili ascetæ epistolæ MLXI distributæ in quatuor libros Græce et Latine, cum notis et diatriba de Nilis et eorum scriptis. Romæ 1668 in F⁰.

Καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ τόμῳ τῆς ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης τοῦ Φαβρικίου εὕρηται ἡ περὶ Νείλων διατριβή.

N⁰. 60. Variæ lectiones ad Constantini Manasses breviarium historicum, ad calcem Manassis Græce et Latine edite a Car. Anibale Fabrotto. Romæ 1655 in F⁰.

N⁰. 61. Leonis Allatii Instructio de bibliotheca Palatina Romam transportanda. Ex Italico translata à Mich. Frid. Quade. Gryphiswald 1708 in 4⁰.

Ἐν τῷ φυλλαδίῳ τούτῳ οὗ τινος τὴν ἐπιγροφὴν ἀντέγραψα ἀπὸ τὸν Νικέρωνα (Mémoires pour servir etc. Vol X. Part. 2. P. 259) ὁ Ἀλλάτιος καυχᾶται ὅτι οὐδὲ φύλλον ἐκ τῶν ἐξ Εἰδελβέργης εἰς Ῥώμην ὑπ' αὐτοῦ μεταφερθέντων χειρογράφων καὶ βιβλίων ἀπωλέσθη.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου ὑπάρχει χειρόγραφον ἠριθμημένον 631—1 καὶ ἐπιγεγραμμένον « Instrutione à V. S. Doctor Allaccio, scrittore Græco, della bibliotheca Vaticana, per andare in Germania per servitio di nostro Signore.

N⁰. 62. De Ioanne Damasceno et ejusdem scriptis diatriba. Parisiis 1712 in F⁰.

Ἐν τῷ πρώτῳ τεύχει τῆς διτόμου συλλογῆς τῶν «Ἁπάντων» Ἰωάννου τοῦ Δαμασκινοῦ τῆς ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Le Quien Ἑλληνο-λατινιστὶ εἰς φύλλον ἐκδοθείσης.

N⁰. 63. Ἐπιστολαὶ φιλολογικαί, θεολογικαί, φιλοσοφικαὶ καὶ οἰκιακαί, Λατινιστὶ, Ἑλληνιστὶ, Ἰταλιστὶ et Γαλλιστὶ, γραφεῖσαι φίλοις καὶ γνωρίμοις ἀνδράσιν, καὶ ἐν παντοίοις συγγράμμασιν αὐτῶν καταχωρισθεῖσαι.

Ἴδιον τεῦχος περιέχον συλλογὴν ἁπασῶν τῶν κατὰ καιροὺς ὑπὸ τοῦ Ἀλλατίου γραφεισῶν ἐπιστολῶν δὲν ἐξεδόθη εἰσέτι. Ἀρκετὸς αὐτῶν ἀριθμὸς εὕρηται ἐν τῷ πέμπτῳ τόμῳ τοῦ συντάγματος Πέτρου Βουρμανίου. « Sylloges epistolarum a viris illustribus scriptorum. (Leidæ 1727, 5 vol.. in 4⁰), ἐν τῷ τριακοστῷ τῆς τοῦ Ἀγγέλου Καλογερᾶ ». Raccolta di Opuscoli Scientifici e Filologici. (Venezia 1728—1749, vol. 40 in 8⁰) καὶ ἀλλαχοῦ.

Καὶ ταῦτα μὲν, περὶ τῶν διὰ τοῦ τύπου μέχρι τῆς νῦν ἐποχῆς δημοσιευθέντων συγγραμμάτων (κδ) τοῦ ἡμετέρου πατριώτου Λέοντος, ἱκανὰ νομίζω, καθ' ὅσον ὁ σκοπὸς τοῦ παρόντος βιογραφικοῦ δοκιμίου ἐπιτρέπει, ἵνα δώσωσι τῷ ἀναγινώσκοντι γενικὴν τινὰ ἰδέαν αὐτῶν (κε')· νῦν δὲ προθῶμεν εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ἐν ταῖς διαφόροις τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης ὀνομασταῖς βιβλιοθήκαις διατηρουμένων, ὅσον γ' ἐγὼ γινώσκω, ἀνεκδότων χειρογράφων, ὧν τὰ πλείω εἰσὶ Λατινικαὶ μεθερμηνεύσεις ἑλληνικῶν συγγραφῶν τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς μήπω εἰσέτι τυπωθεισῶν.

(*Ἕπεται συνέχεια.*)

ΠΕΡΙ ΚΟΡΙΤΣΑΣ (¹).

Πόλις καὶ ἕδρα τῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτὸ γνωριζομένης διοικητικῆς περιφερείας, ἥτις κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διαπρέπει φυσικῶς τε καὶ ἠθικῶς μεταξὺ τῶν 14 τῆς νέας Ἠπείρου ἐπαρχιῶν (2), αἰτι-

(¹) Πρὸς τὸν ἀξιότιμον διευθυντὴν τῆς ΠΑΝΔΩΡΑΣ.

Ἐξ Ἠπείρου τὴν 27 Νοεμβρίου 1867.

Ἐν τῷ ἐθνωφελεῖ ὑμετέρῳ περιοδικῷ κατακεχώρηνται σπεραδικαί τινες εἰδήσεις περὶ τῆς Κοριτσᾶς, ἀξιολόγου Ἠπειρωτικῆς πόλεως. Ἐὰν δὲ εἰς τὴν ἀποστελλομένην ὑμῖν μονογραφίαν ταύτην, ἐξαχθεῖσαν ἐξ ἀνεκδότου πονήματός μου, εὕρητε θετικώτερόν τι καὶ περιεργότερον περὶ αὐτῆς, εὐαρεστήθητε ἵνα δημοσιεύσητε καὶ τὴν παροῦσαν, ἣν συνέταξα πρὸ δύο ἐτῶν προμηθευθεὶς ἱκανὰς τοπικὰς πληροφορίας παρὰ φιλίστορος καὶ λογίου Ἠπειρώτου ἐνοικοῦντος εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν, οὗ τινος τὸ ὄνομα παρασιωπῶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐνδίδων εἰς τὴν ἐπιθυμίαν του.

Π. ΘΕΣΠΡΩΤΟΣ.

(²) Ἰδὲ εἰς τὸ Δον Μέρος, κεφ. Γ' τὰ ὀνόματα τῶν 14 ἐπαρχιῶν.

νες ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ κατακτητοῦ Σουλτὰν Μαχμούτη ὑπήχθησαν καὶ ὑπάγονται εἰσέτι ὑπὸ τὴν τῆς Ρουμελίας ἡγεμονείαν.

Ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ διοικητικοῦ τμήματος τῆς Κοριτσᾶς ἔγκειται λεκάνη τις ἢ κοιλὰς (1) ὑψηλοτέρα πάσης ἄλλης ἠπειρωτικῆς κοιλάδος, ἥτις ἀρχομένη ἀπὸ τῆς κώμης Πεντοβίνα ἔχει μῆκος δέκα περίπου ὡρῶν καὶ 2—3 πλάτος. Τὴν κοιλάδα ταύτην σχηματίζουσι καὶ περικλείουσιν ὄρη ὑψηλὰ τὰ ἑπόμενα, ἕωθεν ἡ αὐτόσε ὀρεινὴ Πινδία σειρά, καλουμένη Μωράβα, ἀπὸ τοῦ ΝΔ. μέρους τὸ Κιάρι (1), ὀρεινὸν σύμπλεγμα (σχηματιζόμενον ἐκ τῶν ὀρέων τοῦ Μπιθικουκίου, Μοσχοπόλεως, Ὀπάρας, Γκύρας καὶ Μόκρας), βορειόθεν δὲ, ἑτέρα ὀρεινὴ σειρὰ, ἀνατείνουσα καὶ λήγουσα παρὰ τὸ ὄρος Σκάρδον, καὶ τῆς σειρᾶς ταύτης ὄρη σημαντικὰ εἰσι τὸ τῆς Νικολίτσας, Καστορίας, τό τε Ἰβὰν καὶ τὸ Ξηροβούνι, ὄρος τῆς Διβόλης, εἰς οὗ τὴν κορυφὴν, καθ' ὅλον τὸ ἔτος διατηρουμένη ἔγκειται μικρά τις λίμνη.

Ἡ ἐκ τοιούτων σημαντικῶν ὀρέων σχηματιζομένη Κοριτσαία κοιλὰς, δύο ἔχει ὁμαλὰς ἐξόδους ἢ στενά· Α^ον τὸ τῆς Διβάλης πρὸς ἕω κείμενον, (παρ' ᾧ ἵδρυται τὸ χωρίον Τσαγκώνι) δι' οὗ συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς Καστορίας, καὶ Β^ον τὸ στενὸν τὸ κατὰ τὴν βορείαν ἄκραν τῆς λίμνης Μαλίκης ἢ Σόβιανης, ὅθεν ἐξέρχεται τῆς κοιλάδος ταύτης ὁ Δεβόλις ποταμὸς, δι' ἧς θέσεως συγκοινωνοῦσιν οἱ ἐκ τῶν χωρῶν Ἀχρίδος, Μπεχιλίστης, Τομορίτσας, Σαρεπαρίου, Γκόρρας καὶ Μόκρας ὁρμώμενοι. — Ἔχει ἐν τούτοις ἡ κοιλὰς καὶ δύο δυσχερεῖς ἐξόδους, τὴν μὲν πρὸς τὸ ΒΔ. πλησίον τοῦ χωρίου Σβέσδα, καλουμένην ἀλβανιστὶ Προχθὴν (κεκομμένην ὄχθην) μεταξὺ τῶν ὀρέων Ἰβὰν καὶ Ξηροβουνίου, φαινομένην ὡς οἱονεὶ πύλην, δι' ἧς καὶ συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς δυτικωτέρας Μακεδονίας, ἡ δὲ διέξοδος ἢ πύλη αὕτη, ὑπῆρχε τὸ πάλαι τετειχισμένη πρὸς ἀντίκρουσιν τῶν ἐκεῖθεν κατὰ τῆς κοιλάδος ἐπερχομένων ἐχθρῶν, ἑτέρα δὲ τοιαύτης δυσχερείας διέξοδος ὑπάρχει πρὸς τὸ νότειον, κατὰ τὸ ὄρος Κιάρι, δι' ἧς τελεῖται ἡ συγκοινωνία μετὰ τῶν ἐπαρχιῶν Ηρεμετῆς καὶ Κωλωνίας.

Τὴν κοιλάδα ταύτην διαβρέχουσιν ἀένοι ῥύακες καὶ ποταμίσκοι, ἐν οἷς καὶ ὁ Δουναβέστης, πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Δεβάλι, ὅστις ἀρδεύων ἱκανὸν μέρος αὐτῆς εἰσβάλλει εἰς τὸν ποταμὸν Δεβόλιν, παρὰ τὸ χωρίον Μαλίκι. Ὁ δὲ ποταμὸς Δεβόλις κέκτηται τὴν κυρίαν πηγήν του ἀπὸ τῆς βορεινῆς ὑπωρείας τῆς Πινδίας σειρᾶς (Νικολίτσα προσαγορευομένης τῆς ἐκεῖσε κορυφῆς) καὶ πλησίον τῆς Ρέσνας, συγχωνεύων τὸν ἐκ τῆς λίμνης Δρένοβον πηγάζοντα Δεβόλιον κλάδον, εἰσέρχεται εἰς τὴν τῆς Δεβόλης κοιλάδα, καὶ μετ' αὐτὴν εἰς τὴν τῆς Κοριτσᾶς, ὅπου τὸ χωρίον ἡ Πεντοβίνα, καὶ ταύτην διατέμνων ἐξέρχεται διὰ τοῦ ὡς εἴρηται στενοῦ τῆς Σόβιανης, κατερχόμενος δὲ διὰ τῶν χωρῶν τᾶς Γκόρρας, τοῦ Ἐλβασανίου καὶ τῆς Πεκίνης, εἰσβάλλει εἰς τὸν Ἀδριατικὸν κόλπον πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἄψου (Μπερατιοῦ) ποταμοῦ, καλούμενος Σκόμπις ἐν ταῖς ἐκβολαῖς αὐτοῦ, καὶ τοῦτον οἱ Βυζαντινοὶ ἐκάλουν Τόβιν καὶ Πανύασον.

Ἡ περιγραφεῖσα αὕτη κοιλὰς εὐκραεστάτη οὖσα εὐμοιρεῖ γαιῶν εὐφορωτάτων, εὐδοκίμως καὶ τακτικῶς καλλιεργουμένων ὑπὸ τῶν ἐνοικούντων τὰς ἐν αὐτῇ ἐνιδρυμένας κώμας καὶ χωρία, ἅτινα ὑπάγονται εἰς τέσσαρα διοικητικὰ τμήματα, Καστορίας, Δεβόλης, Μπεχλίστας καὶ Κοριτσᾶς, καὶ οὕτω πως καλλιεργουμένη παράγει ἀφθονίαν σιτηρῶν ἀρίστης ποιότητος, δι' ὧν σιτίζεται κυρίως πᾶσα ὀρεινὴ χώρα τῆς Μέσης Ἀλβανίας, καὶ πληθὺς οἴνων ἀξιολόγων ἐξάγεται ἐκ τῶν εὐκάρπων ἀμπέλων της· ἀτυχῶς ὅμως εἰς τὸ πεδινὸν τμῆμα, τὸ ὑπὸ τὴν Κοριτσᾶν ὑπαγόμενον (τὸ καὶ εὐφορώτερον τῶν ἄλλων), ἐσχηματίσθη περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς τρεχούσης ἑκατονταετηρίδος ἡ εἰρημένη λίμνη τῆς Σόβιανης, τρεῖς ὥρας μακρὰν τῆς Κοριτσᾶς, ἰχθύων καὶ ἐγχέλεων πεπληρωμένη, ἥτις ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατεκάλυψεν ἱκανῆς ἐκτάσεως ἐδάφη, ἕνεκα τῆς προσχώσεως ἱκανοῦ μέρους τῆς κύστεως τοῦ Δεβόλι ποταμοῦ κατὰ τὴν θέσιν Ἐβρενές Ἡ πρόσχωσις αὕτη ἐγένετο ὡς ἐκ τῆς ὕλης, ἣν ὁ Δουναβέστης καὶ ἕτεροι ποταμοὶ καταβιβάζουσιν ἐν καιρῷ πολυομβρίας, διὸ καὶ ὑπερεκχειλίζοντα τὰ ὕδατα παρήγαγον τὴν ῥηθεῖσαν λίμνην, ἐξ ἧς ἐπαπειλεῖται καὶ πλείστων ἑτέρων ἐδαφῶν ἡ κατακάλυψις, διότι τὰ μέχρι τοῦδε παρὰ τῆς τοπικῆς διοικήσεως ληφθέντα καὶ ἐφαρμοσθέντα μέτρα, ὡς ἀτελῆ καὶ ἄτεχνα, οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἐπήνεγκον πρὸς ἄρσιν τοῦ εἰρημένου προσκόμματος.

Ἐν τῇ πεδινῇ μερίδι τῆς Κοριτσᾶς καὶ ἐν τῇ ὀρεινῇ ταύτης διοικητικῇ περιφερείᾳ ἀριθμοῦνται ὑπὲρ τὰς ἑξήκοντα κῶμαι καὶ χωρία, ἐνοικούμενα ὑπὸ 20 χιλιάδων ψυχῶν χριστιανῶν καὶ Ὀθωμανῶν, πλεοναζόντων τῶν τελευταίων, διότι βαθμηδὸν ἕνεκεν τῶν καταπιέσεων ἐπεζετάθη ἐν ταῖς χώραις

(1) Λέγεται ὅτι τὸ πάλαι ἡ κοιλὰς αὕτη περιεκαλύπτετο ὑπὸ πυκνοτάτων δασῶν, καὶ δεῖγμα τούτου εἰσὶ τὰ ὀνόματα, ἅτινα εἰς τινας θέσεις αὐτῆς ἐδόθησαν, οἷον Ὁρμὰν Τσεφλίκι (Τσεφλίκι τοῦ δάσους) Σχιελγὲτ Ἐσσζούμα (Πολύδενδραν), Σχιελγὲτ Στεφανίτσι (ἡ τοῦ Στεφάνου συδενδρία) κτλ.

(2) Κιάρι, ὄρος συνεχόμενον μετὰ τῆς Πινδίας σειρᾶς κατὰ τὴν κορυφὴν καλουμένην Γραμμίτσαν, καὶ σχηματίζον ἐν τῇ συμπλοκῇ του μετὰ τῶν ῥηθέντων πέντε ὀρέων τὴν ὀρεινὴν σειράν, ἣν οἱ Βυζαντινοὶ ἀπεκάλουν Παρθιαῖα καὶ Πυρηναῖα ὄρη. Τὸ Κιάρι κατὰ τὰς παρελθούσας ἑκατονταετηρίδας, ἕνεκεν τῆς αὐτόσε ἐμφωλεύσεως συστηματικῶν ἀπανθρώπων ληστῶν, ἐνέπνεε τρόμον τοῖς διαβάταις καὶ τοῖς περιοίκοις.

ἐκείναις ὁ ἰσλαμισμὸς (1). Τῶν κατοίκων τῆς Κοριτσαίας περιφερείας ὁ Πουκεβίλ ἀναβιβάζει τὸν κατὰ τὴν ἐποχήν του πληθυσμὸν εἰς 6080 οἰκογενείας (Περιηγ. τομ. 3, βιβ. Ζ. κεφ. ΙΣΤ'). Ἐπικρατοῦσα γλῶσσα ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ εἶναι ἡ ἀλβανικὴ, διότι ἡ φυλὴ αὕτη ὑπερπλεονάζει· λαλεῖται δὲ ἡ βλαχικὴ ἰδίως παρὰ τοῖς ἐνοικοῦσι τὴν Μοσχόπολιν, τὴν Σίπτοκαν καὶ τὰς περὶξ αὐτῶν ἐνιδρυμένας ὀλίγας κώμας καὶ χωρία, τὴν δὲ βουλγαρικὴν γλῶσσαν (2) λαλοῦσιν οἱ κατοικοῦντες τὴν Βοβοστίτζαν, τὸ Δρένοβον, καὶ τὴν ἐκεῖθεν τῆς Σβέσδας περιοχὴν τῆς Δεβόλης. Τῶν τριῶν τούτων φυλῶν οἱ ἄνδρες γνωρίζουσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον καὶ τὴν γραικικὴν διάλεκτον ὡς ἐκ τῶν σχέσεων αὐτῶν μετὰ τῶν Ἠπειρωτῶν καὶ Μακεδόνων Ἑλλήνων.

Οἱ τὰς ὀρεινὰς περιοχὰς τῆς Κοριτσαίας διοικήσεως ἐνοικοῦντες χριστιανοὶ καὶ Μωαμεθανοὶ δύο κυρίως ἐπιτηδεύματα ἐξασκοῦσι, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν τεκτονικήν· τὴν τελευταίαν δὲ ταύτην τέχνην ἀνέκαθεν τοσοῦτον ἐξιδιασμένως μετήρχοντο, ὥστε παρὰ τοῖς Ἠπειρώταις οἱ κτίσται ὠνομάζοντο γενικῶς Κοριτσαλίδες, οἱ δὲ τὰς πεδινὰς κώμας καὶ τὰ χωρία κατοικοῦντες καλλιεργοῦσι συστηματικῶς καὶ ἐπιτηδείως τὰς γαῖας των, καὶ σπάνιοι εἰσὶ μεταξὺ τῶν Ὀθωμανῶν οἱ ἀποδημοῦντες ἐπὶ στρατιωτικῇ ὑπηρεσίᾳ· ἀλλὰ καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ εἰσὶν ἄμοιροι τῆς τῶν ὅπλων ἐξασκήσεως.

Περὶ τοῦ ὀνόματος, ὅπερ ἡ διοικητικὴ αὕτη περιφέρεια τῆς νέας Ἠπείρου ἐκέκτητο ἕως τῆς ἑλληνικῆς ἐποχῆς, οὐκ ἔχομέν τι θετικὸν εἰπεῖν (3), οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία, ὅτι ἡ χώρα αὕτη ἐγκατῳκεῖτο ὑπὸ Ἰλλυριῶν, πρὶν ἢ καὶ αὗται αἱ ὅμοροι αὐτῆς χῶραι κατα κτηθῶσιν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, οἵτινες τὰς κατακτηθείσας τότε Ἠπειρωτικὰς χώρας ἐκάλεσαν Κάτω Μακεδονίαν. — Τούτων αἱ Παραπίνδιοι ὠνομάσθησαν ἐπὶ τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ Πρεβαλιτάνα ἐπαρχία, δι' οὓς λόγους ἐν τῇ προεκτεθειμένῃ τῆς Ἀχρίδος μονογραφίᾳ ἐξηγήσαμεν. Ὁ ἀοίδιμος Μελέτιος ὁ Γεωγράφος τίθησιν εἰς τὴν πόλιν τῆς Κοριτσᾶς τὴν ἀρχαίαν πόλιν τὰς Ὅρμας, ἀλλ' ἡ μαρτυρία αὕτη οὐκ ἔχει κῦρος, διότι ἐπὶ τοῖς ἄλλοις οὐδὲν ἐρείπιον ἀρχαίας πόλεως φαίνεται αὐτόσε (1), καὶ ἴσως ὁ ῥηθεὶς γεωγράφος, ἀκούσας τὸ ὄνομα, Ὁρμὰν Τσεφλίκι, ἀποδιδόμενον εἰς θέσιν τινὰ πλησίον τῆς Κοριτσᾶς, ἔθηκεν αὐτόσε τὰς Ὅρμας. Μεσαιωνικαὶ πόλεις κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ὑπῆρξαν ἡ Σελασφόρος, τὸ Μπάρτσι, ἡ Δεάβολις, μικρὰ καὶ μεγάλη, ἡ Ἐμπορία, τὸ Μπιθικούκκι, ἡ Νικολίτσα καὶ ἡ Ἱππιοχία, ἅπασαι ταῦν κῶμαι καὶ χωρία. Σώζονται ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ καί τινα ἐκ τῶν Βυζαντινῶν φρουρίων, οἷον τὸ ἐν τῇ πόλει τῆς Κοριτσᾶς συντηρούμενον ἀρκούντως, καὶ τὸ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ξηροβουνίου, ὅπερ ὑποσυντηρούμενον δεικνύει τὴν ἔκτασιν καὶ ὀχύρωσίν του, ὡσαύτως καὶ τὸ Κιουτέτι (2) τὸ παρὰ τὸ ὄρος τῆς Ἐμπορίας κείμενον.

Ταῦτα περὶ τῶν ἀφορώντων τὴν θέσιν καὶ τὴν ἀρχαιότητα τῆς Κοριτσαίας ἐπαρχίας· περὶ δὲ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἡ πόλις Κοριτσᾶ ἱδρύθη, μὴ ἔχοντες θετικόν τι ἀπομνημόνευμα ἐκτιθέμεθα τὰς ἑπομένας

(1) Παρὰ τοῖς Μωαμεθανοῖς τῆς πόλεως καὶ ἐπαρχίας Κοριτσᾶς οὐκ ὀλίγα λείψανα τῆς προγονικῆς λατρείας παρατηροῦνται. Μεταξὺ τούτων ἀναφέρομεν τὴν πίστιν καὶ εὐλάβειαν τῶν Ὀθωμανίδων τῆς πόλεως, αἵτινες κατὰ τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Γεωργίου συστηματικῶς πορευόμεναι εἰς τὴν πηγὴν τὴν παρὰ τὸν ναὸν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, καλουμένην κοινῶς Ἁγίασμα, λούονται εὐλαβῶς εἰς ψυχικὸν ἁγιασμόν. Ὡσαύτως ἀναφέρομεν καὶ τὴν ἔνδειξιν τοῦ βαθέως σεβασμοῦ, ὃν πάντες σχεδὸν οἱ ἐπιτόπιοι Ὀθωμανοὶ καταδεικνύουσιν, ὁσάκις διέρχωνται ἡ πλησιάζωσιν εἰς χριστιανικὰ σκηνώματα, καὶ τὸ ἔθιμον, ὅπερ διατηροῦσι καὶ ἐξασκοῦσιν οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων Βοσκόπης καὶ Τοσκόβας, κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, οἵ τινες ἐπὶ ἀγγυρολογίᾳ περιέρχονται ᾄδοντες εἰς τὰς οἰκίας τῶν συνεγχωρίων τὸ θρησκευτικὸν ᾆσμα, ὅπερ καὶ οἱ περὶξ χριστιανοὶ ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐπᾴδουσιν.

(2) Τῆς χώρας ταύτης τὰ τοπικὰ ὀνόματα, ὡς καὶ τὰ τῶν ἄλλων Ἠπειρωτικῶν καὶ Μακεδονικῶν χωρῶν, ἔχουσι κατὰ τὸ πλεῖστον Σλαβικὴν καταγωγήν. Ταῦτα δὲ ἐμφυτευθέντα καὶ ἐπιβληθέντα ἀπὸ τῆς Βουλγαρικῆς κατακτήσεως, κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος οὐκ ἐπλάσθησαν, ἀλλὰ διηρμηνεύθησαν σλαβιστὶ, καὶ τούτου δεῖγμα φέρομεν τὰ ὀλίγα ταῦτα· Σβέσδα=σέλας ἢ Σελασφόρος. Δρένοβον=Κρανιᾶ. Τέρσβον=Ἄκανθα. Γκόρρα=Ἴψηλὴ, Μπέλλα=Βούτα=λευκὸν ὕδωρ, κτλ.

(3) Μεταξὺ τῶν ἀρχαίων τῆς Νέας Ἠπείρου ἐθναρίων ἀναφέρεται καὶ τὸ τῶν Παρθίνων ἢ Παρθίων, ὅπερ καὶ πόλιν βεβαίως ἐκέκτητο Πάρθιον καλουμένην. Ὁ Πολύβιος (Βιβ. Ζ, σελ. 1506) ἱστορεῖ ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι παρέδωκαν τῷ βασιλεῖ τῶν Ἰλλυριῶν Πλευράτῳ λόγῳ συμμαχίας, δύο πόλεις Ἰλλυρικὰς ἀνηκούσας εἰς τὸν Φίλιππον, τὴν Λιχνιδὸν καὶ τὴν Πάρθον. Ἀλλὰ καὶ Παρθιαῖα ὄρη ἀπαντῶμεν παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, τὰ χωρίζοντα τὴν παλαιὰν καὶ νέαν Ἤπειρον, ἅτινα καθ' ἡμᾶς τίθενται ἐν τῇ προεκτεθειμένῃ ὀρεινῇ σειρᾷ τῆς Γραμμίτσας ἢ Κιάρι, καὶ ὑποτοπάζομεν ὅτι ἡ ἄλλοτε ἀξιόλογος πόλις Μπάρτσι καὶ νῦν χωρίον τῆς Κοριτσαίας ἐπαρχίας, (ἐν ᾧ καὶ ἐρείπια ἀρχαῖα σώζονται) παρεφθάρη ἐκ τῆς Πάρθου ἢ Παρθίου. Οὐκ ἔστι λοιπὸν παράτολμον τὸ γνωματεῦσαι, ὅτι οἱ Πάρθιοι ἢ Παρθίνοι ἐνῴκουν τὴν χώραν ταύτην, εἰς ἣν ὁ Πουκεβίλ αὐθαιρέτως ἐξηγῶν τὸ τοῦ Στράβωνος τίθησι κοὺς Εορδίους καὶ Λυγκεῖς, ἔθνη μᾶλλον Μακεδονικὰ θεωρούμενα.

(1) Ἐρείπια ἀρχαίων πόλεων πλεῖστα εἰς διαφόρους θέσεις τῆς Κοριτσαίας ἐπαρχίας διατηροῦνται, εἰς τὰ χωρία Βοβοστίτσαν, Ζαχματίστι, Κολέντση, Τόρανην, Μπιθικούκι, Σβίσδαν, Μπάρτσι καὶ Σίπτοκαν. Εἰς τὰ ἐρείπια λοιπὸν ταῦτα ζητητέον καὶ τὰς Ὅρμας τοῦ Μελετίου καὶ τὸ Κρεώνιον καὶ τὴν Γοτθίαν καὶ τὴν Γεροῦντα, καὶ εἴτινα ἄλλην πόλιν ἀπομνημονεύει ὁ Πολύβιος.

(2) Κιουτέτι, ἀλβανικὴ λέξις ἐκ τοῦ Citade, φρούριον διάσημον, κτίσμα τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, ὅπερ ἐπισκευασθὲν παρὰ τῶν κατακτητῶν Ὀθωμανῶν συνετηρεῖτο ἐνοικούμενον καὶ φρουρούμενον μέχρι τοῦ 1824 ὑπὸ 20 περίπου ὀθωμανικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες ἔχαιρον τὸ προνόμιον τοῦ μὴ στρατεύεσθαι καὶ φορολογεῖσθαι, ὑπὸ τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ συνοδεύειν τοὺς ἐκεῖθεν διαβιβαζομένους δημοσίους θησαυροὺς, καὶ τοῦ παρατηρεῖν ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ φρουρίου τὴν ἐμφάνισιν τῆς νέας σελήνης, ἵν' ἀναγγέλλωσι τοῖς ὁμοθρήσκοις τὴν ἔναρξιν τοῦ Ραμαζανίου καὶ Μπαϊραμίου. Ἐν τῇ ἀνωτέρῳ δὲ ἐποχῇ ἐγκατελείφθη καὶ ἠρημώθη, ἀφοῦ ὁ Μουστάμπεης Πλιάσας (περὶ οὗ κατωτέρω) ἀφῃρεσε τὰ ἐν αὐτῇ τηλεβόλα, καὶ τὰ μετεκόμισεν εἰς τὸ τῆς Κοριτσᾶς φρούριον.

παρατηρήσεις. — Δύο παραδόσεις περὶ τῆς ἱδρύσεως τῆς ῥηθείσης πόλεως φέρονται παρὰ τοῖς Κοριτσαίοις, ἡ μὲν, ὅτι κατὰ τὴν θέσιν ταύτην ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς ἔκειτο ἀξιόλογον ξενοδοχεῖον, κτῆμα Ἡγεμονίδος (κόρης) ἐχούσης τὴν ἕδραν της ἐν τῷ τότε ὀχυρωτάτῳ φρουρίῳ, καλουμένῳ Κρουτέτι, καὶ ὅτι περὶ τὸ ξενοδοχεῖον ἐκεῖνο, τῇ συνδρομῇ καὶ προθυμίᾳ τῆς εἰρημένης ἰδιοκτήτου καὶ κυριάρχου ἐνιδρύθη πόλισμα, εἰς ὃ ἀπεδόθη τὸ ὄνομα Κοριτσᾶ ἐκ τοῦ κόρη. Ἡ δευτέρα παράδοσις ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Σουλτὰν Ἀμουράτου τοῦ Α΄. ὁ ἀρνησίχριστος Χοτσᾶ Ἰμπροχώρης (1) ἀνήγειρεν ἀξιόλογα παλάτια ἐν τῇ θέσει ταύτῃ, εἰς ἣν ἐνιδρύθη τῇ προθυμίᾳ αὐτοῦ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος πόλις, ὑπὸ τὸ ὄνομα Κοριτσᾶ, Ἐπισκοπῆς καλουμένης πρότερον τῆς θέσεως ἐκείνης, διότι ἐσώζετο καὶ συνετηρεῖτο ἀξιόλογος μονὴ, ἡ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἥτις ἀνηγέρθη τῷ 1225, ὡσαύτως δὲ καὶ ναὸς ἀξιοπρεπὴς, ὁ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ὃν ὁ ῥηθεὶς Ἰμπροχώρης μετέβαλεν εἰς μωαμεθανικὸν τέμενος· ἡ παράδοσις δὲ αὕτη ὑποθάλπεται καὶ ὑπό τινος τουρκικοῦ ἀπομνημονεύματος, ὅπερ ἀποδίδοται εἰς τὸν ἴδιον Ἰμπροχώρην, ὡς ἰδιόχειρον σημείωμα αὐτοῦ. Ἐκ τῆς πρώτης τῶν δύο αὐτῶν παραδόσεων συνάγεται, ὅτι ἡ Κοριτσᾶ ἀνηγέρθη πολλῷ πρὸ τῆς ὀθωμανικῆς κατακτήσεως, τοῦτο δὲ καὶ ἡ δευτέρα παράδοσις ὑπεμφαίνει ἀναφέρουσα, ὅτι περὶ τὸ 1490, ὅτε ἐγκατῴκησεν αὐτόσε ὁ Ἰμπροχώρης, ἐσώζοντο οἱ προεκτεθέντες ἀξιοπρεπεῖς ναοὶ, καὶ ἡ θέσις ἔφερε τὸ ὄνομα Ἐπισκοπή. Ὅθεν συμβιβάζεται ἡ παράδοσις αὕτη, ἐὰν παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ Ἰμπροχώρης ἐξελέξατο εἰς ἔγερσιν τῶν παλατίων του, ἐδάφη κείμενα παρὰ τὴν συνοικίαν τῆς τότε ἐκνενευρισμένης πόλεως Κοριτσᾶς, ἥτις ἐκαλεῖτο Ἐπισκοπῆς συνοικία, καὶ μετὰ τὴν ἐγκατοίκησιν ἐκείνου ἐνῴκησαν αὐτόσε καὶ ἕτεροι ἐκ τῶν ἤδη προσηλύτων Ἀλβανῶν· διὸ ἡ πόλις ἀνεζωογονήθη λαβοῦσα τοιαύτης βαρύτητος ἔνοικον καὶ πρόμαχον, οὗ τινος οἱ ἀπόγονοι καὶ νῦν ὑφίστανται σημαίνοντες ὁπωσοῦν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Τὴν ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς ἐνίδρυσιν τῆς Κοριτσᾶς ἐνδεικνύει ἐπὶ τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ ὡς εἴρηται ἀρχαῖον φρούριον αὐτῆς, τὴν δὲ ὕπαρξίν της ἐπὶ τῆς κατακτήσεως ἐξάγομεν καὶ ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ Ἀμήρου, ὅστις ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν Κατιλικίων (ἅτινα ὑπῆρχον ἀνεγνωρισμένα ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τοῦ κατακτητοῦ Σουλτὰν Μεχμέτου) ἀναφέρει Κατιλίκιον Β΄ τάξεως ἀριθ. 138 ἐν τῇ πόλει Κοριτσᾷ (Κοριτσὲ), ἕδρᾳ τότε τοπάρχου οὔσῃ. Ἀλλὰ ὁποῖον ὄνομα ἡ πόλις αὕτη ἔφερεν ἐν τῇ Βυζαντινῇ ἐποχῇ; Τὴν ἐτυμολογίαν τῆς πρώτης παραδόσεως θεωροῦμεν ἀπαράδεκτον, καὶ περὶ τούτου ἐξηγούμεθα ἐν τοῖς ἑπομένοις.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

(1) Κατὰ κοινὴν παράδοσιν ὁ Χοτσᾶ Ἰμπροχώρης ὑπῆρξεν υἱὸς ἱερέως τινὸς ἐκ τῆς ἐπαρχίας Πρεμετῆς καὶ τῆς κώμης Παναρέτης, ὅνπερ, ὅτε ἐκεῖθεν διέβη ὁ Σουλτὰν Μεχμέτης (θετικώτερον εἰπεῖν ὁ πατὴρ αὐτοῦ Σουλτὰν Ἀμουράτης) κατακτητὴς τῆς Ἀλβανίας, παρέλαβε νεανίαν ὄντα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του ὡς υἱὸν σημαντικοῦ πατρὸς, καὶ διὰ τῶν τότε ἐν χρήσει δελεαστικῶν τρόπων καὶ καταναγκάσεων κατώρθωσε τὴν θετικὴν ἐξόμωσίν του. Ἀνδρεῖος καὶ εὐφυὴς ὁ ῥηθεὶς ἀρνησίχριστος νεανίας ἐπεδίδη εἰς τὸ στρατιωτικὸν στάδιον καὶ προεβιβάσθη εἰς στρατηγικὸν ἀξίωμα χάριν τῶν ἀνδραγαθιῶν του, στρατηγὸς δὲ ὢν ἐν τῇ ἐκπορθήσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐθριάμβευσε κατασχὼν τὴν τῶν Ψωμαϊδίων, συνοικίαν καὶ ἐν ταύτῃ εἰς δεῖγμα τοῦ θριάμβου του, συλτανικῇ ἐπινεύσει λαβὼν τὸν ἐκεῖσε λαμπρὸν ναὸν τοῦ Ἁγ. Κωνσταντίνου μετέβαλεν αὐτὸν εἰς φερώνυμον ὀθωμανικὸν τέμενος, εἰς ὃ ἀφιέρωσεν ἱκανῆς ἀξίας κτήματα, καὶ εἰς ἀξιοπρεπεστέραν συντήρησιν αὐτοῦ τῷ ἐπεχορηγήθησαν αἱ πρόσοδοι πάντων τῶν ἐν τῇ συνοικίᾳ ἐκείνῃ οἰκημάτων καὶ οἰκοπέδων, ἅτινα δικαιωματικῶς ἐνέμοντο οἱ τοῦ τεμένους ἐκείνου διευθυνταὶ, οἵτινες ἐξ αὐτοῦ κατήγοντο. Γεγηρακὼς ἤδη ὁ ῥηθεὶς ἀρνησίχριστος Ἀλβανὸς καθικέτευσε τὸν τότε Σουλτάνον Μπαγιαζίτην (περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΕ΄ ἑκατονταετηρίδος) ὅπως τῷ χορηγηθῇ ἡ ἄδεια, ἵνα ἐπανακάμψῃ καὶ ἐγκαταβιώσῃ εἰς τὴν πάτριον γῆν. Χάριν λοιπὸν τῶν πρὸς τὸν θρόνον ἐκδουλεύσεών του ἐκπληρώσας τὴν αἴτησίν του ὁ Σουλτάνος συνῴδευσεν αὐτὴν διὰ φιρμανίου χορηγοῦντος αὐτῷ τε καὶ τοῖς γνησίοις ἐγγόνοις του τὸ προνόμιον τοῦ ἐπικαρποῦσθαι πλουσίας προσόδους ἐθνικῶν κτημάτων πολλαχοῦ τῆς ἐπικρατείας κειμένων. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει καταβὰς ὁ γέρων Ἰμπροχώρης εἰς τὴν Ἀλβανίαν, καὶ διὰ λόγους ἀγνώστους, (ἴσως διότι οἱ συνεγχώριοί του ἀπεστράφοντο αὐτὸν) ὀλίγον χρόνον διέμεινεν εἰς τὴν Παναρέτην, καὶ μεταβὰς εἰς τὴν Κοριτσαίαν χώραν ἀνήγειρε τὰ ὡς εἴρηται ἐν τῇ Κοριτσᾷ παλάτια, καὶ ἔσπευσεν εἰς τὸ καταστῆσαι τὸν εἰρημένον ναὸν τῆς Ἁγ. Παρασκευῆς τέμενος ὀθωμανικὸν, ὡς καὶ ἐν τοῖς Ψωμαϊδίοις, εἰς ὃ σταθερῶς ἀφιέρωσεν ἐκ τῶν πλησίον κτημάτων τῆς σουλτανικῆς δωρεᾶς τὴν ἔγγειον ἐπικαρπίαν ἑνδεκα κωμῶν καὶ χωρίων τῆς Κοριτσαίας ἐπαρχίας, τά τε ἐδαφονόμια πάντων τῶν ἐν τῇ Κοριτσᾷ οἰκημάτων· τὰς προσόδους δὲ ταύτας προσδιώρισεν εἰς τὴν διεύθυνσιν καὶ ἐπιστασίαν τῶν ἀπογόνων του, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἰμπροχώρ-Ἐδέλ (πρῶτος σταυλάρχης), οἵτινες κατὰ διαταγὴν διευθετοῦντες καὶ νεμόμενοι αὐτας, προσενέμοντο καὶ τὰς ὑπολοίπους προγονικὰς προσόδους κτημάτων μεγάλης ἀξίας, κειμένων ἐν τῇ Σκόδρᾳ, ἐν τοῖς Ἰωαννίνοις καὶ ἐν τῇ Βαβυλῶνι, μόνον τὸ πεμπτημόριον αὐτῶν διεβιβάζοντες εἰς τὸ σουλτανικὸν ταμεῖον. Ὁ τάφος τοῦ εἰρημένου Ἰμπροχώρη δεικνύεται ἐν τῷ ῥηθέντι φερωνύμῳ αὐτοῦ τεμένει, καὶ θερμὸν σεβασμὸν οἱ Κοριτσαῖοι Ὀθωμανοὶ προσφέρουσιν εἰς τὸ μνῆμα αὐτό.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΟΡΑΗ.

(Συνέχ. Ἴδε φυλλάδ. 439.)

19

Ἐκ Παρισίων, 27 Νοεμβρίου 1821.

Πρὸς τὸν Κ. Α. Κοντόσταυλον.

Ἀγαπητὲ συμπατριῶτα,

Εὐχαριστῶ ὅτι μὲ ἐνθυμήθης. Τὴν ἐπιστολήν σου τῆς 9 τοῦ παρόντος ἀνέγνωσα μὲ εὐχαρίστησιν πα-

ρεκτὸς τοῦ μέρους, ὅπου λέγεις ὅτι ὁ στόλος τῶν βαρβάρων ἐσώθη πάλιν εἰς τὰ Δαρδανέλια. Τοῦτο ἐλύπησε πολὺ κ' ἐμὲ καὶ τοὺς ἡμετέρους, οἱ ὁποῖοι σὲ ἀσπάζονται ὅλοι. Ἐλπίζομεν ὅμως καὶ εἰκάζομεν ἀπ' ὅσα ἀναγγέλλουν αἱ ἐδῶ ἐφημερίδες συμφώνως, ὅτι ἡ εἰς Βυζάντιον σωτηρία των δὲν εἶναι ἀκόμη βεβαία. Οἱ Ἄγγλοι τουρκίζουν ἀναισχύντως· πλὴν «ἔχει θεὸς ἔκδικον ὄμμα.» Ἔρχεται καὶ αὐτῶν ἡ ἀπώλεια, ἂν ἡ ἱστορία δὲν ψεύδεται· κατὰ τὴν ὁποίαν κακὸν τέλος ἔλαβαν ὅλαι αἱ μισάνθρωποι πολιτεῖαι. Ὁ γελοιότατος τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Μ*** μᾶς ἐξηγεῖ τὸ Εὐαγγέλιον, δείχνει ὅτι ἀπεφάσισαν νὰ ἑνώσωσι τὴν ἀναισχυντίαν μὲ τὴν ἀδικίαν. Ὅταν τὸν παραβάλλω μὲ τὸν γενναιότατον Γορδὸν ἐνθυμοῦμαι καὶ μὴ θέλων τὴν παροιμίαν τοῦ μακαρίτου πάγε μου, «Ἄνθρωποι καὶ ἀνθρωπάκια κτλ.»

Ἐγέλασα ἀναγινώσκων τὴν φυλαργυρίαν καὶ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Παπᾶ μας. Ἐξηγεῖ καὶ αὐτὸς τὸ Εὐαγγέλιον, καθὼς ὁ Μ. πολεμεῖ τοὺς Τούρκους, ὑπὲρ ἀργυρίου, καθὼς οἱ ἄλλοι ὁμογενεῖς του τοὺς πολεμοῦν ὑπὲρ ἐλευθερίας.

Δὲν μὲ λέγεις πότε ἐπιστρέφεις. Ὀλίγας ἑβδομάδας μετὰ τὴν ἀναχώρησίν σου ἐξέδωκα τὰ ΠΟΛΙΤΙΚΑ τοῦ Ἀριστοτέλους, κρίνας αὐτὰ ἀναγκαῖα εἰς τὰς παρούσας μας (χαροποιὰς καὶ λυπηρὰς ἐντάμα) περιστάσεις. Ἐπρόσθεσα εἰς αὐτὰ καὶ μακρὰ Προλεγόμενα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐκθέτω καὶ τὰς ἀρετὰς τῶν προγόνων μας μὲ τὰς ὁποίας ἀπέκτησαν τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὰς πολλὰς των φιλαρχικὰς καὶ ὀλιγαρχικὰς των μωρίας, διὰ τὰς ὁποίας δὲν ἴσχυσαν νὰ τὴν φυλάξωσι. Μόνα τὰ προλεγόμενα ταῦτα περιέχονται εἰς 142 σελίδας· Ἀλλὰ τί τὸ ὄφελος, ἐπειδὴ δὲν ἔχω τὸν τρόπον νὰ σκορπίσω γρήγορα ἐξ αὐτῶν τινὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ τὴν ὁποίαν ἐξεδόθησαν. Ἄλλο λυπηρότερον· ἂν εἶχα δύναμιν νὰ ἐπιχειρήσω ἄλλο τίποτε, ἡ ἔκδοσις τῶν Πολιτικῶν, καθὼς καὶ ἡ πρὸ αὐτῆς ἄλλη τῆς Συμβ. τῶν τριῶν λῃστῶν μοῦ δέουν τὰς χεῖρας· διότι μ' ἐξεκένωσαν ἀπὸ ἀργύριον. Μόνα τὰ πολιτικὰ μὲ ἔκαμαν νὰ δαπανήσω περίπου 3000 φρ. Ὑγίαινε!

Κ.

ΤΩι ΑΥΤΩι

20

(Εἰς Μάλταν.)

Ἀγαπητὲ συμπατριῶτα,

Εἰς τὰς τελευταίας ὥρας τῆς ὀδυνηρᾶς μου ζωῆς μὲ ποτίζει ἡ τύχη μὲ τὰ πλέον πικρὰ φαρμάκια. Ἡ φρικτὴ συμφορὰ τῆς πατρίδος, παρεκτὸς τῶν κοινῶν δυστυχιῶν μὲ πληγόνει καθημέραν μὲ ἀγγελίας κακῶν, συμβάντων εἰς γνωστοὺς καὶ φίλους ἰδίους, μεταξὺ τῶν ὁποίων κατέχεις τὸν πρῶτον τόπον. Εἴθε οἱ συγγενεῖς σου νὰ ἦναι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὀλίγων, ὅσοι εὐτύχησαν νὰ φύγωσι τὰς τίγρεις! Καὶ τοῦτο, φίλε, σοῦ ζητῶ ὡς εὐεργεσίαν, νὰ μοῦ προφθάσῃς χωρὶς ἀναβολὴν τὴν χαρμόσυνον ἀγγελίαν τῆς ἀποφυγῆς των.

Τὴν ἐπιστολήν σου 8 Ἰουνίου ἔλαβα, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τὸν κ. Φραγκιάδην τὰ 760 φρ. ἐκ τῶν ὁποίων παρέδωκα τὰ 100 εἰς τὸν Φουρναράκην, ὡς βλέπεις εἰς τὴν ἐδῶ κλεισμένην ἐπιστολήν του. Ποτὲ ἀργύριον δὲν μοῦ ἦλθεν εἰς καιρὸν πλειοτέρας χρείας. Διότι, φίλε μου, ἐτόλμησα νὰ ἐπιχειρήσω εἰς τὸ γηράς μου πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἐτόλμησα ποτὲ οὐδ' εἰς τὴν νεότητά μου· ἤγουν νὰ ἐκδίδω ἐνταυτῷ δύο συγγράμματα παλαιὰ, συμφέροντα (κατὰ τὴν κρίσιν μου) εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις. Ἐλπίζω τὸ ἐρχόμενον φθινόπωρον νὰ τελειώσω τὸν τύπον, ἂν δὲν σχάσω ἀρχήτερα καὶ ἀπὸ τὴν λύπην καὶ ἀπὸ τὸν κόπον. Ἡμέραν καὶ νύκτα καταγίνομαι εἰς αὐτὰ, καὶ ἐξαιρέτως εἰς τὰ μακρὰ Προλεγόμενα τοῦ πρώτου, εἰς τὰ ὁποῖα ἐφανέρωσα τινὰς ἀληθείας (sans façon), ἴσως ὄχι εὐαρέστους εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν τζελεπίδων μας.

Οὔτε δύναμιν οὔτε καιρὸν ἔχω νὰ προχωρήσω παρέκει. Διπλῆν σὲ πέμπω τὴν παροῦσαν. Εἴθε νὰ σ' εὕρῃ χαίροντα διὰ τὴν λύτρωσιν τῶν οἰκείων! Ὁ φίλος σου καὶ κοινωνὸς καὶ τῆς χαρᾶς σου καὶ τῆς λύπης.

30 Ἰουλίου 1822. *Κ.*

ΛΑΚΩΝΙΚΑ.

Α΄. Παροιμίαι.

«Θεέ! μὴ δώσῃς τοῦ φτωχοῦ, πύργον καὶ παραθύρι
»Καὶ πάπλωμα καὶ σκεπασθῆ, καὶ πάρῃ το καὶ φύγῃ.»
«Εἰπὲ τ' ἀλόγου· πατεῖ· κ' ἀνασηκόνεται
»Εἰπὲ καὶ τοῦ γαειδάρου σου· πατεῖ καὶ δὲν ταράζεται.»

Αἱ δύο ἀνωτέρω παροιμίαι, ἔχουσαι ἓν σχεδὸν νόημα, ἐφαρμόζονται παρὰ τῶν Μανιατῶν ἐπὶ ἀνθρώπων πτωχῶν μὲν πρότερον, ἀλλὰ λησμονησάντων διὰ τὴν εὐτυχίαν τὴν ἐπελθοῦσαν ὅτι ἦσαν πτωχοὶ καὶ ποταποί· ὑπερηφανεύονται δὲ ἐπαιρόμενοι καὶ ὀλιγωροῦντες τοὺς ἐξ ὧν εὐηργετήθησαν. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν Μάνῃ καὶ σήμερον ἔτι διαιροῦνται αἱ οἰκογένειαι εἰς δύο τάξεις· καὶ ἡ μὲν περιλαμβάνει τοὺς εὐγενεῖς, ἡ δὲ τοὺς ἀγενεῖς, οὓς ἰδίᾳ ὀνομάζουσι «*φαμέγιους.*» Ὁ ἐκ φαμέγιων καταγόμενος ὀφείλει ὑπήκοος εἶναι τῷ ὑφ' οὗ προστατεύεται ἐν παντὶ καὶ πάσῃ περιστάσει καὶ πάντοτε· οὐδὲ δύ-

ναται νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπιγαμίαν μετὰ εὐγενοῦς κλπ. Ἐὰν δὲ famejus τις ἐπαρθῇ ποτ' ἐπ' εὐτυχίᾳ, ἀκούει παρὰ τῶν εὐγενῶν τὰς ἀνωτέρω παροιμίας.

«Θάλασσά μου νὰ μὴ σ' ἤξερα, κολύμπου σὲ περοῦσα·»

ἐπὶ δυσκατορθώτων πραγμάτων λεγομένη.

«Ὅταν ψοφήσῃ ὁ λύκος, τὰ πρόβατα εἶναι σωστά·»

ἤτοι ὅταν καταδαμασθῶσιν οἱ κακοὶ ἄνθρωποι, τότε ἔσεται ἡσυχία.

«Τί νὰ κάμ' ἡ καλ' οἰκοδέσποινα 'ς τὸ εὔκαιρο τὸ σπίτι;»

ἤτοι εἰς ὑπόθεσιν διεστραμμένην καὶ ὁ συνετὸς ἄνθρωπος εὑρίσκετ' ἐν ἀπορίᾳ.

«Θεέ μου! καλῶς τὴ χώρα μου κ' ἐγὼ τὴ ῥόκα μου.»

ἤτοι ὅταν τακτοποιηθῶσι τὰ πράγματα, ἕκαστος χωρεῖ εἰς τὸ ἔργον του.

Β'. Ἀσπασμὸς τῶν χωρικῶν.

Ἀντὶ τοῦ συνήθους «*καλημέρα σας*» λέγουν «*ὥρα καλή σας,*» ἡ ἀπάντησις «*καλῶς τονε*»· ἐὰν δ' εἰπῇ τις «*καλημέρα σας,*» ἀκούει εἰς ἀπάντησιν «*καλὴ ἡμέρα σου καὶ ἀγαθή.*» Ὡραῖος χαιρετισμὸς ἐν ἀφελείᾳ λεγόμενος.

Γ'. Ἀραὶ τῶν γυναικῶν.

«'ς τ' ἄγριά 'ρη! 'ς τ' ἀγριοπέλαγο·»

ἤτοι εἰς τὰ ἄγρια ὄρη καὶ τὴν ἀγρίαν θάλασσαν νὰ χαθῇ ἢ νὰ ὑπάγῃ ὁ πρὸς ὃν ἡ ἀρὰ ἀποτείνεται.

«Θεοκουρούνα!» Ἀρὰ πρὸς γυναῖκας ἐπὶ συγχύσεως πρὸς ἀλλήλας λεγομένη. Ἐπὶ δὲ μεμψιμοιριῶν λέγει ἡ γυνὴ ἐν οὐδ. γένει «τὸ κακόμοιρον ἐγώ! τὸ φηλυκόν·» ἀντὶ θηλυκὸν ἐπὶ παραπόνων λεγόμενον.

ΑΘΑΝ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΝΕΟΦΑΝΕΙΣ ΔΡΑΜΑΤΟΥΡΓΟΙ. Διευθυντής τις νεοφανοῦς θεάτρου, παριστᾷ εἰς τὰς πλατείας καὶ τὰς ὁδοὺς τοῦ Λονδίνου δράματα, τῶν ὁποίων τὰ πρόσωπα εἶναι ἄρκτοι καὶ λύκοι. Τινὲς ὅμως τῶν κατοίκων τῆς ἀπεράντου αὐτῆς πόλεως φοβούμενοι διά τε ἑαυτοὺς καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν τοὺς θηριώδεις δραματουργοὺς, ἐνήγαγον τὸν διευθυντὴν ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ τοῦ Tamise's-Police-Court. Ὁ δικαστὴς ἤκουσε μὲν τὰς διαφόρους καταθέσεις, ἐθαύμαζεν ὅμως τὴν ἀμώμητον διαγωγὴν τῶν παρισταμένων λύκων καὶ ἄρκτων, διότι οὔτε διέκοπτον τὴν συζήτησιν, οὔτε ἄλλο τι ἄτοπον ἔπραττον· νεύσαντος μάλιστα τοῦ διευθυντοῦ, πάντες ἀνεσήκωσαν μετὰ κομψότητος καὶ ἐν εἴδει ἱκεσίας τοὺς πόδας· ἑνὶ λόγῳ, ὁ δικαστὴς, μὴ θέλων ν' ἀδικήσῃ τοὺς ἐναγομένους, διέταξε νὰ παραστήσωσί τι δρᾶμα ἐντὸς τοῦ δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον ἐφωτίσθη ἐπὶ τούτου. Ἡ παράστασις ἐγένετο διαρκούσης τῆς συνεδριάσεως· ἀποδειχθείσης δὲ τῆς ποιότητος τῶν δραματουργῶν, ὁ δικαστὴς ἀπέλυσεν αὐτοὺς, ἐπιτρέψας νὰ ἐξακολουθήσωσι τὰς παραστάσεις ὡς καὶ προτοῦ.

ΤΕΤΑΡΙΧΕΥΜΕΝΗ ΑΓΓΛΙΣ. Ἐγράφομεν πρὸ δύο ὡς ἔγγιστα ἐτῶν ἐν τῇ *Πανδώρᾳ*, ὅτι ἐν τῷ φυσιολογικῷ μουσείῳ τοῦ Μάντζεστερ ἔκειτο τεταριχευμένη Ἀγγλὶς, κατὰ παραγγελίαν δοθεῖσαν παρ' αὐτῆς ἐνῷ ἔζη (1). Ἡ Ἀγγλὶς αὕτη, miss Beswick τὸ ὄνομα, ἀποθανοῦσα τὸ 1668, ἤτοι πρὸ διακοσίων ὅλων ἐτῶν, ἀφῆκε πρὸς τὸν ἰατρὸν αὐτῆς ἀξιόλογον κληρονομίαν, τὴν ὁποίαν ὅμως παρήγγειλε νὰ λαμβάνῃ κατὰ μῆνα ἕως ὅτου τὸ σῶμα αὐτῆς ἔμενεν ἄταφον ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ ἰατρὸς ταριχεύσας εὐθὺς τὴν ἀποθανοῦσαν, περιέδεσεν αὐτὴν διὰ ταινιῶν κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων. Τούτου δὲ γενομένου τὸ πτῶμα ἐξηράνθη ταχέως ὡς ἀληθὴς μομμία· ὁ δὲ ἰατρὸς ἐλάμβανεν ἀκριβῶς κατὰ μῆνα τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ διατεθέντα. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους, μετὰ πολλὰς νεκρικὰς περιηγήσεις, διότι ἡ μακαρία miss μετεφέρθη ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν καὶ ἀπὸ τῆς κατωτάτης ὀροφῆς τοῦ μουσείου εἰς πάσας τὰς ἀνωτέρας ἀλληλοδιαδόχως, ἐτέθη τέρμα εἰς αὐτὰς, ἐνταφιασθέντος τοῦ πτώματος εἰς τὸ κοινὸν κοιμητήριον.

ΑΓΓΛΙΚΑ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΑ. Κατὰ τὴν ἐνιαυσίαν ἔκθεσιν τοῦ Γεν. διευθυντοῦ τῶν ἀγγλικῶν ταχυδρομείων, ἑπτακόσια πεντήκοντα ἑκατομμύρια ἐπιστολῶν διενεμήθησαν δι' αὐτῶν τὸ 1866 ἔτος· συμπεραίνεται δὲ ὅτι τὸ 1867 ὁ ἀριθμὸς ἀνέβη εἰς 877 ἑκατομ., καὶ ὅτι τὸ ἐνεστὼς ἔτος θέλει ἀναβῇ εἰς ἓν δισεκατομμύριον. Πρὸς τούτοις καὶ 101,784,185 ἀντίτυπα ἐφημερίδων, βιβλίων καὶ δειγμάτων ἐστάλησαν διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ τὸ 1866, τῶν ὁποίων τὸ καθαρὸν εἰσόδημα συνεποσώθη εἰς 40 ἑκατομμύρια δραχμῶν. Αἱ πολυπληθέστεραι διανομαὶ γίνονται τὸ Σάββατον καὶ τὴν Δευτέραν. Τέσσαρα ἑκατομμύρια ἐπιστολῶν, ἔχοντα δυσαναγνώστους ἢ ψευδεῖς ἐπιγραφὰς δὲν διενεμήθησαν τὸ 1866. Εὑρέθησαν δὲ καὶ 10,400, ὅλως διόλου ἀνεπίγραφοι, περιέχουσαι χρήματα. Διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους δὲν διενεμήθησαν καὶ 700,000 ἐφημερίδων. Πρὸ ἑκατὸν χρόνων οἱ τοῦ ἐν Λονδίνῳ ταχυδρομείου ὑπάλληλοι ἦσαν ἐν ὅλοις δώδεκα, σήμερον δὲ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ὑπερβαίνει καὶ πολλῶν μικρῶν ἐπικρατειῶν τὸν στρατόν. Περιέχει δὲ ἡ μητρόπολις τῆς Μ. Βρετανίας καὶ 469 ταχυδρομικὰ γραφεῖα, καθὼς καὶ 486 ἁπλᾶ κιβώτια γραμμάτων.

---

(1) Πανδ. τόμ. Γ', σελ. 42.